

Danny

2017

Společnost
Josefa Škvoreckého

Vážení čtenáři,

stihli jsme to sice na poslední chvíli, ale Danny 2017 vychází ještě v tom správném kalendářním roce. Laděn je tentokrát především vzpomínkově, přesto jsem přesvědčen, že přináší řadu informací dosud neznámých, či přinejmenším ne příliš rozšířených. V pozůstalosti Josefa Škvoreckého jsme našli článek věnovaný překladateli Františku Jungwirthovi, o němž ani ty nejuplněnší knihovní databáze prozatím netuší, že koncem padesátých let pod pseudonymem František Jindřich přispěl původní detektivkou do fondu „brakové“ literatury, o níž hodně věděl a nemálo napsal. V době oslav padesátého výročí vzniku Divadla Jára Cimrmana stojí za připomenutí, že i Josef Škvorecký byl v roce 1967 u toho. Ondřej Suchý zalovil ve své „torontské“ korespondenci a nabídl nám výběr z mailů a dopisů, jež se týkají především Jiřího Voskovce a Herberta Warda – dnes pozapomenutého jazzového muzikanta, který v padesátých letech patřil k nemoha americkým žadatelům o azyl v „lidově demokratickém“ Československu. A nejen tam... Korespondenční soukromí rodiny Škvoreckých porušíme také v rubrice Archiv: v krátkých úryvcích si připomeneme nesnadné okamžiky prvních let zabydlování Zdeny a Josefa v jejich novém domově. Knihou, která nevyšla v Sixty-Eight Publishers, je tentokrát antologie Doba páření, na níž Josef Škvorecký od konce roku 1987 přes železnou oponu spolupracoval s prozaikem Karlem Peckou. Nechybějí ani pravidelné Události a Recenze.

Příjemné čtení!

Foto na obálce: Televizní Danny z Prima sezóny, jinak též saxofonista Petr Kroutil, stylově uvedl knihu Petra Koury Swingaři a potápky v protektorátní noci, již v lednu vydalo nakladatelství Academia.

Danny 2017

V říjnu 2017 vydala Společnost Josefa Škvoreckého. Číslo připravil Michal Příbáš. Adresa: Pavly Fořtové 472, 285 06 Sázava. E-mail: kristof@skvorecky.cz. Web: <http://skvorecky.cz>. Technická spolupráce: Kontura design. ISSN: 0862-772X.

INAUGURAČNÍ PROJEV

Josef Škvorecký

Vážení pánové,
gratuluji Vám k zvolení mé osoby prezidentem Společnosti pro rehabilitaci díla Járy (da) Cimrmana. Volili jste dobře. Ustanovili jste do prezidentské funkce člověka, který si ve shodě s vůlí nejširších vrstev stoupců i nestoupců Mistra Járy (da) Cimramana do ničeho nedá mluvit – kromě případů, kdy se jedná o hlasy ze zahraničí, podle nichž se, věren české tradici úslužnosti vůči cizincům, vždy ochotně a rád zařídím. Svěřili jste mi tento odpovědný úřad a já slavnostně slibuji, že jako prezident využiji všech svých hluboce demokratických výsad k tomu, abych v oblasti Mistrovy rehabilitace energicky nastolil naprostou svobodu vědeckého bádání pro všechny – s výjimkou snad sionistů – kdož jsou stoupcem Cimrmanova učení.

JŠ poklepává základní kámen Divadla Járy Cimrmana, který už kdysi k podobnému účelu posloužil i Národnímu divadlu

S ostatními přirozeně povedeme dialog rovného s rovným, ovšem pouze takový dialog, který je plodný v tom smyslu, že plně potvrdí správnost našich názorů a nesprávnost názorů našich partnerů – a ne, aby si každý říkal, co chce, a nám se to potom vymklo z ruky. Já říkám: Svobodu – ano. A to absolutní. Ovšem problém Járy (da) Cimrmana není jen otázkou pro vědecké specialisty, on zajímá i nejšířší vrstvy lidové. Proto je třeba vědecký požadavek absolutnosti sladit s moudrostí našeho lidu, který v krásném lidovém přísloví říká „Všeho s mírou!“ a v jiném „Všeho do času!“.

Já jako prezident, jenž má ve své osobě harmonizovat jak názory vědy, tak názory lidu, budu proto vždy neochvějným stoupcem svobody spojující v dialektickou jednotu jak postulát teoretické vědy, tak moudrost lidu, tedy svobody absolutně umírněné a dočasné.

Závěrem mi, pánové, dovoluji, abych vás ujistil, že se i jako prezident plně podřídím vůli řadových členů Společnosti, kteří mě zvolili, a to za všech okolností, pokud nebude vyhnutí.

Děkuji Vám.

Tento proslov Josefa Škvoreckého, pravděpodobně přednesený na ustavujícím „shromáždění“ Společnosti pro rehabilitaci osobnosti a díla Járy (da) Cimrmana v roce 1967, zůstal zachován v autorově literární pozůstalosti. Tiskem zřejmě dosud nebyl publikován; zařazujeme ho u příležitosti 50. výročí vzniku Divadla Járy Cimrmana.

FRANTA

Josef Škvorecký

Franta Jungwirth dvakrát osudově zasáhl do mého života. Poprvé, když se stal mým hlavním dodavatelem detektivek na infekční oddělení Motolské nemocnice. Do chvíle hospitalizace v tom nevlídném ústavu jsem detektivky nepovažoval za hodné pozoru: díky Frantovu přátelskému daru jsem názor radikálně změnil. Ty detektivky byly skutečně dar, nikoli půjčka, a to dar velmi nezištný a velkorysý, protože musely zůstat v nemocnici, aby nešířily nákazu. Mě proměnily v *aficionada* a Frantovi jsem se nepatrně odměnil tím, že jsem mu výsledek své konverze, knihu *Nápady čtenáře detektivek*, dedikoval.

Podruhé, a ještě hlouběji, zasáhl Franta do mého života, když mě pozval na návštěvu k Emile a Mikuláši Medkovým, jimž šel představit svou snoubenku. Protože snoubenka měla mladší sestru, dosud svobodnou, pozval mě, rovněž bez manželského chomoutu, abych k Medkům přišel taky. S úsměvem, jemuž se říká „mlsný“, mi tlumeným hlasem sdělil, že mladší sestra je zpěvačkou.

Dostavil jsem s nosem ucpaným těžkou rýmou, takže za celý večer jsem se vmísil do debaty pouze jednou a nikdo mi nerozuměl. Ukázalo se, že mladší sestra je zpěvačkou Státního souboru písní a canců (jak se tomu tělesu interně říkalo), a bylo vidět, že není zvyklá na hovory, které se jí jevily jako intelektuální diskuse. Po celý večer mlčela.

Vynahradila si to na svatební hostině, již jsme se oba zúčastnili, já jako Frantův svědek, ona jako svědkyně své sestry. Následkem změny jejího chování jsme se do půl roku vzali. Tak se Franta stal mým švagrem, bohužel jen nakrátko, neboť pár dní po naší svatbě se on a starší sestra rozvedli. Byl tedy mým příbuzným pouhých několik dní. Naše přátelství však trvalo dál, stejně jako moje manželství. Obojí trvá dodnes, třebaže Franta už je dávno na pravdě boží.

Na Frantu se hodil bonmot týkající se tuším Apollinaira, který jsem slyšel na přednáškách profesora Černého. Surrealista Apollinaire prý „znal všechno, co nikdo jiný neznal a nepotřeboval znát“. Franta byl opravdu živý naučný slovník vědomostí tehdy oficiálně pokládaných za nepotřebné, jako byla encyklopedická znalost detektivek nebo všemožných, veřejnosti za železnou oponou neznámých faktů o americké popkultuře. Měl proto lví podíl na první spolupráci se mnou, s Lundou Dorůžkou a s Igorem Hájkem, která se jmenovala *Marsyas U.S.A.*; otiskli jsme ji ve Světové literatuře. Málokdo věděl, že Franta taky sám přinejmenším jednu detektivku napsal. Vydal ji snad ještě před tzv. Únorem, tehdy pod pseudonymem, a znova za první oblevy v roce 1959. Jmenovala se Nůž na hrdle. Zábava dokládá i jeho všeobšáhlou znalost trivialit historickou zachycenou v Denících. Tam mu Franta vítězně odříká anglická i česká jména všech sedmi trpaslíků z Disneyho filmu o Sněhurce. Nevím, kolik historiků filmu by tohle dokázalo.

Jiná historika se pojí se zájezdem do Sovětského svazu, kam Honza jel hlavně proto, aby získal co nejvíc informací o Isaaku Babelovi, kterého tehdy překládal. Franta jel také, avšak s cílem docela jiným. Cestou, jak píše Honza, se narychlo učil základům ruštiny, a to z brožurky vydané za války

pro vojáky německého Wehrmachtu. Nevím, nakolik mu byla platná v moskevských hospodách, když si chtěl objednat něco k snědku slovy: „Přineste chleba, mléko a máslo, jinak budete tvrdě potrestán!“ Reakci moskevského číšníka Honza nezaznamenal.

Jenže já si na to i na leccos jiného po letech vzpomněl, když jsem psal *Příběh inženýra lidských duší*. V románu je zachycena moskevská cesta jistého Franty Novosada, účetního Restaurací a jídelen, n. p., za kulturou:

Vyvrcholením jeho zlodějské dráhy byla loupež v Moskvě. Někdy koncem padesátých let, za prvního sblížení, povolil Nejvyšší sovět Američanům výstavu. Tehdy se Novosad poprvé (a naposled) v životě vypravil do mateřské země socialismu, a to s ctižádostivým cílem: ukrást na americké výstavě kompletní sadu spisů tou dobou nejslavnějšího autora žánru Mickeyho Spillana. Věděl, že návštěva výstavy nebude ovšem živelná, nýbrž na lístky přidělené po celé obrovské zemi pouze nejvybranějším kádřům. Právě tak dobře ale věděl, že mezi nejvybranějšími kádry najde se dostatečné procento lidí ochotných k směnnému obchodu. Naplnil tedy zavazadlo dámským prádlem, italskými lodičkami a svetříky typu mikina, takže při celní prohlídce na letišti v Moskvě upadl do podezření z fetišismu. Zachránila ho pohotová spolupucestující, která prohlásila, že dámské věci jsou její a nevěšly se jí do kufru. Za službu si ovšem ponechala polovinu výměnného artiklu pro sebe. Zbytek přesto Novosadovi stačil, aby získal v hotelu Kyjev dvě vstupenky na americkou výstavu. Při první návštěvě vyfoukl přímo před nosem nejen schválně nepozorného amerického zaměstnance, ale i velmi bdělého sovětského fízla kompletního Spillana a tři J. D. Carry a při druhé návštěvě oholil stánek s knihami o zbytek detektivek. Týden scházející do odletu strávil pochůzkami po moskevských antikvariátech, kde se mu podařilo nakrást prakticky nedostupné ruské detektivní autory z doby před Velkou říjnovou revolucí, tři ukrajinské překlady Gaboriaua z devatenáctého století a Agathu Christie v uzbečtině.

V roce losangeleské olympiády (1984) mi Franta vzkázal, že přiletí do Města Andělů na tu sportovní událost s Čedokem, a protože čedokáckému dozorci neunikne na víc než na několik hodin, mám tam přijet taky. Objednal jsem si letenky – neviděl jsem tehdy Frantu už nějakých patnáct let – jenže pak Sověti odřekli účast na protest proti jakémusi nepřístojnému chování vlády Spojených Států, a čeští turisté místo do Los Angeles odjeli s Čedokem do Gedele.

Naposled jsem tedy Frantu viděl při naší první posametové návštěvě v Praze na jaře 1990. Přišel za mnou do tehdy ještě existujícího Filmového klubu, jako obvykle s naditou aktovkou, a oslovil mě, jako bychom se viděli naposledy ráno. A dostavil se obchodně: jako reprezentant Asociace detektivní a dobrodružné literatury, která chtěla po dvacetiletém odstupu vydat znova knihu, již jsem kdysi věnoval „Františku Jungwirthovi, starému oráči na krvavé líše“.

Dojala mě samozřejmost, s jakou se choval, jako kdyby mezi tímhle a minulým naším setkáním nezela díra dvaceti let Husákovy režimu. Ale mělo to háček. V Praze vyšla zrovna kniha esejů o americké literatuře, kde si jeden autor vzal na mušku taky mě: prý jsem o životě Dashiella Hammetta v té knize věnované Frantovi napsal nesmysly. To jsem věděl taky. Když jsem *Nápady* psal, bůhví kde jsem sháněl informace. Biografické zdroje o autorech detektivek, zejména těch z americké drsné školy, nebyly tehdy k mání. Patrně jsem je přejal z nějakého obskurního fanzinu, který mi velmi pravděpodobně půjčil Franta, když mě uváděl do světa H. P. Lovecrafta, a pan profesor americké literatury Vančura nad tím kroutil hlavou. „Franto,“ řekl jsem v rozpacích, „ale já bych pro tohle nové vydání musel trochu přepsat tu krátkou Hammettovu biografii, a my se už za pár dní vracíme do Kanady... a ještě musíme do Brna a do Olomouce a do Bratislavy... Ona mezitím vyšla o Hammettovi kniha...“ „Já vím, mám ji,“ pravil Franta samozřejmě. „Odkud ten zbrusu nový životopis má, neřekl. „Musel bys to přepsat za mě...?“ pohlédl jsem na něho nejistě. „*No problem,*“ pravil Franta, a tu frázi, tehdy i v Americe dost novou, použil v Československu patrně jako první.

Mé omyly v hammettovské kapitole Franta beze švů opravil. To byla naše druhá a neinzerovaná spolupráce. Kniha pak vyšla a můj milý oráč na krvavé líše mi poslal výtisk do Kanady.

Už jsem ho nikdy neviděl. Pár let poté Franta v pražském metru zemřel.

Překladaťel František Jungwirth zemřel před dvaceti lety, 15. ledna 1997. Svou vzpomínku napsal Josef Škvorecký na přelomu let 2006 a 2007 pro vysílání stanice Vltava Českého rozhlasu, tiskem zřejmě dosud nebyla publikována.

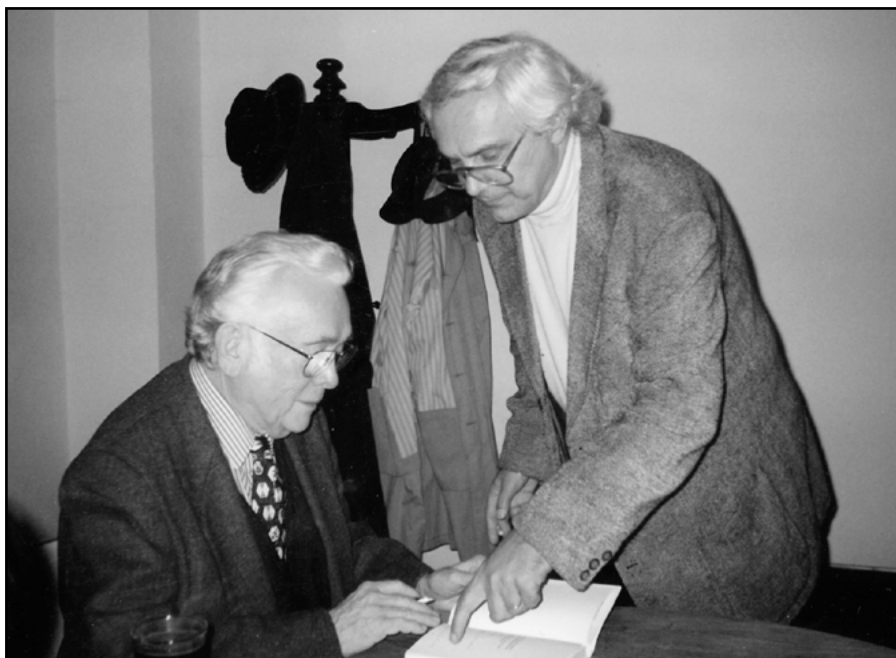
Manželství Františka Jungwirtha s Vlastou Salivarovou dlouho nevydrželo, manželství jejich svědků bylo naopak uzavřeno na celý život

OHLÉDNU SE – A CO VIDÍM?

Ondřej Suchý

Když mi náš rodinný přítel, výstřední karlovarský farář Dan, půjčil knížku *Zbabělci*, za kterou zaplatil pod pultem neuvěřitelných 500 Kčs, protože byla hned po vydání zakázaná a stahovala se ze všech knihkupectví, psal se rok 1958 a mně bylo třináct. A když jsem v ní narážel každou chvíli na jedno sprosté slovo, které v ní opakoval hlavně Benno, jedna z hlavních postav, měl za to pan spisovatel okamžitě můj nebetýčný obdiv. V devatenácti letech jsem si tu knížku koupil, už za původní cenu – probíhala „zlatá léta šedesátá“ a cenzura přestala být tak přísná – a konečně jsem začal autora obdivovat i za děj a hloubku příběhu jeho románu. V pětáctyřiceti letech jsem si začal s panem spisovatelem dopisovat, a když mi bylo čtyřiapadesát, vepsal mi do těch *Zbabělců* krásné věnování. Tehdy už jsme si psali stále častěji a po našem osobním setkání v roce 1999 u mne v Šemanovicích mi nabídl, abychom se oslovovali křestními jmény. Přihodilo se tak něco, o čem se mi v životě ani nesnilo – sprátelil jsem se nejen se svým oblíbeným spisovatelem, ale zároveň s báječným, skromným, a – jak pozdější léta ukázala – i pokaždé vstřícným a zcela nezištným člověkem.

Sedím nad hromádkou dopisů a ještě větším množstvím e-mailů (prožili jsme s Josefem Škvoreckým oba v průběhu devadesátých let onen rychlý technický pokrok – od klasické pošty přes fax až k poště elektronické) a teprve s odstupem času si uvědomuji, jak poctivě a obsáhle mi tento velký český spisovatel odpovídal na otázky všeho druhu. Ptal jsem se ho většinou na lidi, o nichž jsem měl v úmyslu psát, a chtěl jsem o nich vědět co nejvíc pokud možno neznámých či méně známých podrobností. Končilval proto obvykle nějakou povzbudivou větou a nikdy se mě pak v budoucnu nezapomněl zeptat, jak jsem s tím či oním daleko. Díky těmto popobízením vznikly mé knížky *Inka Zemánková, dívka k rytmu zrozená*, *Tři životy Lídy Baarové* a *Čemu se smála Adina Mandlová?* Bohužel, vydání knížky o Adině už se nedožil...

S Ondřejem Suchým v Šemanovicích

První, na koho jsem se ptal, byli Jiří Šlitr a Jiří Voskovec. Můj dopis zastihl adresáta až v Austrálii, kde ve městě Canberra působil na The Australian National University.

„Pokud jde o Šlitra a Voskovce, s oběma jsem se často stýkal, oba snad mohu označit za přátele. Jirka Šlitr ilustroval několik mých věcí, mezi nimi Zbabělce, a ti s jeho ilustracemi vyšly v Našem vojsku někdy těsně před invazí. Dánské vydání (které měl Šlitr také ilustrovat, pozn. O. S.) je mnohem dřívější, vyšlo před tím, než Jirka udělal ty ilustrace. Existuje však velmi pěkná knížечka, kterou vydala Veřejná knihovna v Olomouci (za přesný titul instituce neručím) a která obsahuje mou kdysi populární povídku Píseň zapomenutých let s Jirkovými ilustracemi. Taky ilustroval Bassaxofon (vyšel v souboru Babylónský příběh, pozn. O. S.) pro nakladatelství Melantrich. Mezi mými ambicemi bylo na jednom z předních míst napsat film, který by pro budoucnost zachoval kumšt, do té doby existující převážně jen na jevišti, Suchého, Šlitra a Evy Pilarové: výsledkem byl film Zločin v šantánu, ne zrovna moc podařený, ale snad zachycující ty tři, když byli mladí a na vrcholu svých sil. Pokud jde o Voskovce: znal jsem se s ním už z raných šedesátých let, kdy jsme si začali dopisovat, pak

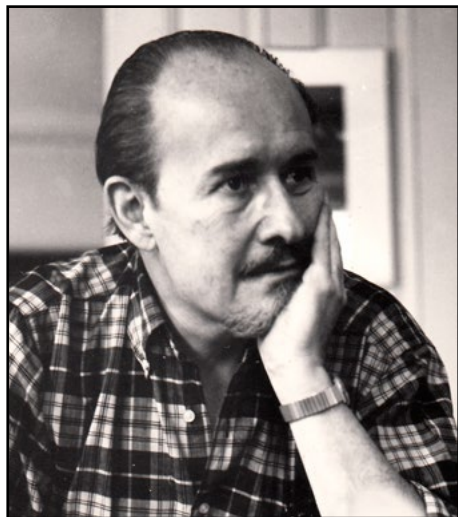
jsem ho navštívil v roce 1966 ještě v jeho bytě na Washington Square, a když jsme přijeli do Kanady, navštívil jsem ho několikrát v New Yorku a sešel se s ním i jinde. Někdy v roce 1970 jsem mu v jednom newyorském baru řekl, že moje žena zakládá nakladatelství, a že by tedy měl napsat paměti, protože teď bude možnost je česky vydat v Kanadě. Jiří řekl, že se tou myšlenkou už dlouho zabýval, ale odkládal to, právě proto, že nebylo kde to česky vydat. Odjel jsem z New Yorku a asi za týden (!!!) mi Jiří poslal asi sedmdesát stránek první kapitoly, kterou pak otiskl Pavel Tigrid ve Svědectví. Řekli jsme si se Zdenou, že myšlenka Voskovce zřejmě chytla, on nás telefonicky ujistil, že na věci pracuje a bude pracovat, dokud to nedopíše, a my jsme tedy ty paměti – měly se jmenovat Stín svobody – oznámili v prvním katalogu. Objednávky přišly.

Jenže Jiří po prvopočátečním nadšení šel do sebe, řekl si, že nebude psát „obyčejné“ paměti, ale knihu, která by spojila paměti s estetikou a filosofií divadla a kumštu vůbec, jak ji vyznává on, a za tím účelem opustil původní chronologické vyprávění a počal snovat umnou konstrukci z flashbacků a flashforwardů, kombinoval esej se scénami atd., a nikam se nedostal. Pořád psal, pak to trhal, zahazoval a zase psal, a prostě dospěl do ukázkového „writer’s blocku“. To se ještě kombinovalo s nutností se živit: Jiří nebyl žádný chudás, ale taky to nebyl bohatý člověk. V newyorském divadelním světě si ho všichni vážili, ale nebyl divadelní, natož filmová hvězda, a musel proto brát role, jak šly, aby se slušně uživil. Jeho poslední role v životě vůbec byl německý kuchař Nerona Wolfa v nezdařeném pokusu o seriál podle románů Rexe Stouta. Ačkoliv natočili jenom asi šest pokračování a pak to stopli, řekl mi – a to byl snad můj vůbec poslední telefonický rozhovor s ním, tehdy už žil v Kalifornii – že za tenhle štek (Fritz Brenner skutečně v tom seriálu málokdy řekl něco víc než „Yes, Sir,“ nebo „As you wish, Sir,“) – doslal víc peněz než za většinu rolí, které v Amence měl a mezi nimiž byl i Strýček Váňa (za toho dostal broadwayského Oscara – Obie Award), několik shakespearovských partů a role (jedna z hlavních) v broadwayské produkci Kabaretu. Prostě, zbylo jen těch asi sedmdesát stránek, jinak jsem už nikdy žádný další rukopis, s nimiž by byl Jiří spokojen, neviděl. Naštěstí se stala jedna věc: měl jsem na Torontské universitě česko-novozélandského studenta Michala Schonberga, jemuž jsem supervizoval doktorskou práci na téma srovnání stalinského a nacistického dramatu. Michal s tím měl potíže. Jednak se ukázalo, že neumí číst švabach (většina raných nacistických her byla ještě tištěna švabachem), jednak sehnat nacistické materiály bylo nesmírně těžké. Dostal jsem tedy nápad seznámit ho s Voskovcem, když hrál v jakési předpremiéře v Buffalu. Jeli jsme tam, byla to láska na první pohled a Michal se rozhodl místo té kompa-

ratistické práce napsat knihu o Osvobozeném. To jsem schválil, protože tehdy (vlastně asi dosud) neexistovala historie toho významného divadla, která by nebyla poznamenána ideologicko-cenzurní situací v Československu. Navíc moje dávná učitelka angličtiny se provdala za pana Mikotu, jenž byl před válkou obchodním ředitelem Osvobozeného, a od něho Michal získal prakticky celý archiv divadla ve fotokopiích. Co ale bylo nejdůležitější: Michal bydlel asi tři neděle u Voskoců v New Yorku a natočil s Jiřím na pásky rozhovor v délce asi 30 hodin. Ten pak dal přepsat. Je to text, který by mohl vyjít tak, jak je, vintage Voskovec, jak říkají v Americe, neb Jiří byl velký vypravěč.

Nakonec u nás nevyšel, protože to zakázala vdova Christine, která (Sixty-Eight Publishers) dokonce vyhrožovala soudní žalobou, že jsme části toho rozhovoru otiskli v Michalově knize Osvobozené, kterou jsme vydali (je to radikálně zkrácená jeho disertace, přeložená do češtiny). Bohužel vdovy, ve chvályhodné snaze ochránit památku svých manželů, zejména když nemluví jazykem těch manželů, někdy nadělají víc škody než užítku.

Po dlouhých úvahách jsem Michalovi poradil, aby práci koncipoval jako co nejdetajnější historii divadla a jeho her, ne jako analytickou práci, zhodnocující, kritickou apod. Michal to přesně tak napsal: disertace má asi 1500 stránek ob

Jiří Voskovec

řádku na stroji. A tady začal malér s Jiřím: protože šlo o vědecké dílo, Michal více méně musel – a ze zájmu taky chtěl – vypátrat co nejvíc pramenů her V&W. Jak víte, ti dva nenapsali snad ani jednu původní hru, všechno to jsou adaptace různých knih, starších her, legend atd., nanejvýš jsou to parodie, ale zase na existující díla. V tom ohledu byli V&W jako Shakespeare. Voskovec se už na spoustu pramenů přesně nepamatoval, a tak se Michal po způsobu učenců snažil zjistit, která konkrétní díla mohla být předlohami té které hry.

Pamatuju se, že např. kapitola o Golemovi byla nesmírně zajímavá právě proto, že to bylo vlastně učené pojednání o téhle staré legendě. Jenže Jiří – už byl asi taky starý nebo co – najednou v téhle zcela legitimní snaze literárního vědce začal vidět snahu jeho a Wericha „shodit“: že vlastně jenom opisovali

a nevytvořili nic původního. Bylo to samozřejmě absurdní, ale Voskovec se prostě namích, prohlásil, že nechápe, jak někdo o tématu tak zajímavém, jako je Osvobozené divadlo, může napsat tak nudnou knihu. Prostě z lásky byla nechuť, pak Jiří umřel, jeho žena si přála disertaci čist (původní výtisk jim někdo ukrad), Michal tedy pořídil novou kopii a Christine mi pak volala, že ji kniha velmi bavila a neví, proč měl Jiří takové výhrady. Při té příležitosti mi taky řekla, že si Jiří přál, abych já byl pořadatelem jeho české literární pozůstalosti, a všechno vypadalo v pořádku. Jenomže jak to v českém emigrantském Kocourkově bývá, na Christine zřejmě zapracovali čecháčci. Nevím kdo a nevím, co se stalo, fakt je, že Christine radikálně změnila názor na Michalovu disertačku, a když jsem se asi za dva roky nato nesměle přihlásil, že bych tedy rád udělal něco s tou literární pozůstalostí, prohlásila, že mi nikdy nic takového neřikala, že jí Jiří nic takového neřekl atd. – prostě nic není písemně, takže nemá cenu se o to hádat. Potom požádala Jirku Plannera (redaktor Svobodné Evropy a bývalý provozní ředitel divadla Semafor, pozn. O. S.), aby uspořádal Voskovcovu korespondenci s Werichem, ten ji tajně nabídl k vydání nám, a když se o tom Christine dozvěděla, začala vyhrožovat soudní žalobou Plannerovi, zbavila ho funkce editora a pověřila edicí Voskovcovy literární pozůstalosti Vítka Hrubína (syn básníka Františka Hrubína, režisér a scenárista, zemřel v roce 1995 ve věku 49 let, pozn. O. S.), žijícího v Hollywoodu.

Protože mezitím zanevřela na naše nakladatelství, když se dozvěděla, že vydáme Michalovu knihu Osvobozené, začala vyhrožovat žalobou, že v knize jsou dlouhé citáty z her a z natočeného interview, aniž jsme se jí dovolili apod. Nabídl jsem jí, že místo Michalovy knihy bychom vydali Michalův třicetihodinový rozhovor s Jiřím, jenže to se zas pohádala s Michalem o copyright – no prostě „A fine mess“, jak říkal Oliver Hardy. Takže tak to je...“

Dopis pokračuje dál, a to na neméně zajímavé téma. „Já bych měl taky prosbu,“ končil Škvorecký své psaní. „Váš bratr Jiří slíbil napsat nový český text k písni Old Folks At Home, kterou za svého amerického pobytu zaranžoval a s orchestrem a smíšeným sborem National Conservatory of Music provedl Antonín Dvořák. Pokládalo se to za ztracené, ale jedna černá paní v Detroitu to objevila, a my to chceme vydat v anglicko-českém vydání jako faksimile s doprovodnými studiiemi a k tomu přidat kazetu s českou a americkou nahrávkou. Pro tu českou právě potřebujeme nový text. Váš bratr to slíbil do konce roku, ale kdyby to bylo dřív, velmi bych to uvítal.“

Vyřídil jsem Josefovo přání a bratr skutečně napsal ten text s předstihem, takže audiokazeta s oběma nahrávkami vyšla. Po létech jsem se Jiřího ptal

v naší společné knížce *Odposlechy aneb Já na bráchu* na podrobnosti vzniku české verze původního amerického textu. Řekl mi tehdy o tom následující:

„Já byl strašně rád, že Škvorecký nesmírně citlivě pochopil, oč mi v tom textu šlo. Totiž ten americký text, to jsou tři sloky, který jsou o ničem. Je to prastará písnička, která je jen o rodném údolí, který je krásný, a otec že stojí před domem a mává, já putuji po světě, ale nejkrásnější přece jenom je to rodné údolí – prostě blábol. Já si však nechtěl pouštět fantazii na špacír a dělat na to bůhvíjakou poému, když by to neodpovídalo tomu originálu. A přeložit originál jenom do češtiny, tak to by zase bylo asi veliký zklamání, a tak jsem balancoval; vyšel jsem z toho originálu, ale trošičku jsem ho tak jako okrášlil. Přidal jsem tam takový metafórky, který tam nebyly, ale netroufl jsem si zase moc, říkal jsem si, že to musí být umírněný. Tak jsem to napsal a čekal na rozsudek od pana Škvoreckého. On to přesně pochopil a napsal mi: *Vím, že kdybyste chtěl, pustil byste vlastní fantazii na špacír, jak píšete a jak jste to v mnoha textech na americké písničky dokázal, a tím víc se nám líbí, jak jste to udělal důstojně a uměřeně.* Čili že ocenil to, že jsem se udržel na uzdě a že jsem vlastně respektoval tu nevalnou úroveň originálu. A pak jsem ho dojal, protože mi poslal šek asi na 200 dolarů a já jsem si ho nevybral. Tak když to asi po půlroce zjistil, poslal mi balík všech knížek z jejich torontské produkce.“

Tolik od mého sourozence k písni, která měla český název *Ten, jehož dům tu stál*. Josef Škvorecký mi pak napsal: „*Děkuji Vám za pomoc u Vašeho bratra: text, jak víte, dodal včas, a je vynikající. Rovněž tak nahrávka Bambini di Praga, která je technicky lepší než ti černoši z Detroitu.*“

V následujících letech jsme si s Josefem Škvoreckým vyměňovali – později krátce faxem a posléze (a nejvíce) už hlavně elektronickou poštou – informace a zajímavosti o různých umělcích. Už jsem se zmínil, jak mi pomohl při vzniku knížek o Ince Zemánkové, Lídě Baarové a Adině Mandlové, já mu zase odpovídal na dotazy například na zpěváky Václava Irmanova, Jiřinu Salačovou, Helenu Blehárovou, muzikanty Erika Knirsche, Zdeňka Bartáka, Ferdinanda Havlíka nebo Ladislava Habarta. A tak jsme se přes muzikanty dostali i k jedné zvláštní postavě.

Roku 1955 získal v Praze politický azyl americký basista Herbert Ward se svou manželkou, tanečnicí Jacquelinou. Tou dobou chystali Josef Škvorecký a Lubomír Dorůžka s Pražským dixielandem pořad *Opravdu blues*. Jedinou možností, jak doslat jazzovou show na pódium, byl tehdy argument, že program povede Američan, který k nám utekl z Ameriky. Příběh Herberta Warda je stejně kuriózní jako písnička, kterou u nás složil a kterou za doprovodu

Manželé Wardovi na jedné z mála dochovaných fotografií z jejich pražského pobytu

orchestru Karla Vlacha nazpíval na gramofonové desky Rudolf Pellar – jmenovala se *Říkají, co prý s tou mládeží*.

Josef Škvorecký mi o pořadu *Opravdu blues* napsal krásný mail, ze kterého cituji: „*Byla to první jazzová show v Praze od Února zvaného Vítězný. A byla nádherná. Dixieland byl ve velké formě, azylník brnkal na basu, výrobek Amati Kraslice, zpíval protiamerické blues vlastní výroby a jeho manželka sehnala dva taneční páry z baletu Národního divadla a naučila je tančit charleston. Pořad měl asi tři reprízy, všechny vyprodané. Tehdy si Wardovic uvědomili, že jsou hvězdy, a chtěli přidat na honoráři. Jenomže na to byly normy a naše honoráře ve srovnání se zájmem o tyto programy manželé Wardovy poměrně brzy vyléčily ze socialistických idejí. Tak požádali o politický azyl v Polsku, ale řekli jim, že kdo má politický azyl v jedné socialistické zemi, nemůže žádat o totéž v jiné socialistické zemi. A tak se Herbert a Jacqueline Wardovi vrátili zpátky do Ameriky, kde se Herb živil hlavně importem českých bas. Nakonec přesídlili na Havaj.*“

Tolik vzpomínka spisovatele Josefa Škvoreckého, k níž bych dodal ještě několik zajímavostí. Například tu, že ve Wardově pražském orchestru hrál mladičkový František Ringo Čech, a nebo že na deskách v Supraphonu vyšla pak ještě jedna Wardova píseň, ukolébavka *Půlnoční král* z filmu *Roztržka*, na níž bylo zajímavé jednorázové spojení – s orchestrem Karla Krautgartnera píseň nazpívala zpěvačka

Kulturní a společenské středisko ÚNV hlav. města Prahy

OPRAVDU BLUES

Napsali:

L. Dorůžka, J. Škvorecký a L. Šváb

Účinkují:

HERBERT WARD, býv. člen orchestrů Bunka Johnsona, Muggsy Spaniera a j. - kontrabas, tuba, angl. zpěv

JACQUELINE WARD, býv. členka skupiny Marthy Grahamové v New Yorku a j. - choreografie a tanec

PRAŽSKÝ DIXIELAND ve složení: Z. Čamrda - klavír, K. Danda - kornet, R. Pulz - klarinet, F. Kunc - trombon, L. Šváb - kytara, Š. Jaroschy - bicí.

TANEČNÍ SKUPINA: L. Steskalová, H. Čermáková, J. Švec, M. Nový - členové baletu Národního divadla.
Recitace: Ludmila Vostrčilová, Josef Chvalina, Emil Kavan

Český zpěv: E. Brada

Výtvarník: O. Jelínek

Režie: T. Šeřínský

Věra Racková. Informace o pozdějším osudu manželu Wardových mi pak doplnil ještě v Australii žijící muzikolog John Pear-Václav Hruška: „Wardovi nakonec žili na Havaji, kde dodnes jistý jazzový muzikant hraje na basu po Herbertovi a kde Jacqueline dlouho po smrti manžela stále pořádá džezová jam-sessions v jejich domě, zvaném Ward Rafters (rafters = šikmé trámy ve střeše, a tam právě se u Wardů pořádají koncerty někdy až pro 60 lidí). Co se málo u vás ví, je to, že po návratu působil Herbert Ward na Havaji jako hráč na basu v Honolulu Symfonickém Orchestru. Ward's Rafters jsou dnes jakýmsi kulturním střediskem typu Šemanovic, kde se ledacos koná: místní folkové zpěvačky, tanečnice, jazz, prostě cokoliiv zajímavého.“

Probírám se maily a hledám, čím bych své vzpomínání na Josefa Škvoreckého uzavřel. Možná tím, že dodnes známou píseň *Ó, Zuzano* opatřil českým textem právě Škvorecký. Ostatně nebyl to text (on píše o překladu) jediný. Co mi k českým verzím amerických lidových písní napsal? „*Pisničku Oh, Susanna jsem myslím přeložil jen tak, tj. původně jen pro sebe. Moje překlady lidových písní, většinou blues, často ve spolupráci s Lundou Dorůžkou, byste našel v antologii Americká lidová poezie (SNKLHU, 1961), ale Oh, Susanna tam zrovna není. Zpíval ji však Walda Matuška a Inkognito kvartet, jehož členkou byla moje žena, ve středometrážním filmu Revue pro banjo, který jistě znáte. V té antologii jsou třeba moje/naše překlady blues. Blues o třech písmenech, Blues Sleepy Johna Estese, Blues špitálu sv. Jakuba aj.*“

Josef Škvorecký zemřel 3. ledna 2012. Moc mi chybí. Byl to jeden z mých nejobětavějších a nejtrpělivějších rádců a povzbuzovačů při psaní biografii. Chtěl, abych ještě napsal knížku o zapomenutém prvorepublikovém filmovém milovníkovi Antonínu Novotném, o herci a zpěvákovi Václavu Irmanovi, o herečce Anny Ondrákové, kterou měl sám v plánu, ale ubývaly mu síly i elán. Ani já ji nenapíšu. Už tu nemám „za zády“ Josefa Škvoreckého...

Původně publikováno v Revue 50 plus, č. 4 a 5 / 2016. Fotografie ze svého archivu nám laskavě poskytl autor.

MOJE PRVNÍ SETKÁNÍ S DANNYM

Lumír Salivar

Psal se rok 1958 a v Opičích horách, jak političtí vězňové trefně překřtili Hory Krušné, se v plné síle rozbíhalo jaro. To ošklivé jméno si ten krásný světakout věru nezasloužil a získal ho nevinně tím, že lidé zvláštního ražení posázeli jeho stráně a mýtiny podivnými osadami obehnanými ostnatým drátem a zdaleka viditelnými strážními věžemi, z nichž se také čas od času střílelo. Ostrými, na živé lidské terče.

Zásluhu na tom, že v oněch osadách byl život skutečně krušný, měli ti neustále zamračení lidé onoho zvláštního ražení, hlídající lidi ražení poněkud méně zvláštního, kteří byli více známí pod ošklivým slovem „muklové“. Ti museli v padesátých letech minulého století fárat o hladu, nevyspalí a neodpočinutí do nedalekých šachet, a pokud se jim nepodařilo splnit pracovní normu za osm hodin, museli v šachtě zůstat další směnu a oné pracovní normy dosáhnout. Kromě hladu si na ně ona rasa zvláštních lidí vymyslela řadu jiných buzerací. Například ranní a večerní sčítací nástupy, které se nezřídka protáhly do několika hodin, ač v pětistupech seřazených tisíc dvě stě lidí se dá spočítat během několika minut. A pokud snad přes den přeci jen

JŠ s rodinou Lumíra Salivara krátce po jejím příletu do Toronta v roce 1977

zbyl vězňům nějaký volný čas, lidé zvláštního ražení jim ho dokázali vyplnit různými zbytečnými pracemi navíc, zvanými „brigády“. V zimě pak bachaři, jak se ti lidé zvláštního ražení také nazývali, radostně vítali mráz a sních jako další příležitost k znepríjemnění pobytu těm hladovým a mizerně oblečeným človíčkům. A to není řeč třeba o velice častých a bezdůvodných mimořádných sčítacích nástupech, při nichž bachaři nechali nastoupit celé osazenstvo lágru včetně těch, kteří po noční směně měli nárok na odpočinek a spánek. Nezřídka tito bachaři vtrhli do prázdných baráků a cimer a hledali, co kde zakázaného vězňové měli. A nejen to. Se zvláštní rozkoší vybírali ze skříňek muklovské zásoby. Balíčky kávy, čaje či dýmkového tabáku Taras Bulba rozbalovali a sypali na jednu hromadu na podlahu. Na druhé hromadě se pak ocitlo vše, co bylo na dosah jejich rukou. Obsah skříňek, ložní prádlo, příkrývky či fároví kabáty.

V době, do které je zasazeno moje dnešní vzpomínání, už na lágru Rovnost sněhu nebylo. Slunce pomalu nabývalo na síle a příroda si od bachařů poroučet nedala. Poměry na lágru v té době už také nebyly tak vražedné jako za báťušky Jozifa Vissarionoviče a syfilitického Klémy, co měl podle básníka Halase „pod čepicí“. Především už v komunistických koncentracích nebyl hlad. Velice brzy poté, co si ty dva vrahouny odnesli ďablové do pekla, se poměry na lágrech polehoučku měnily k lepšímu. Táborová strava se zlepšila a bylo jí relativně dostatek. Navíc byl dostatek chleba, a jak známo, když je chleba, není hladu. Za táborové poukázky se dala v kantýně koupit leccjaká pochutina. A do lágru už se kromě *Rudého práva* dostávaly i další noviny a časopisy. Stále to byl kriminál, ale už se to dalo lépe snášet.

V onom roce 1958 se začalo nepatrně blýskat na zánik, byť byl ještě třicet let daleko. Souvrazi Gottwald, Zápotocký, Slánský a další karlínští kluci už odešli cestou veškerého těla tam, kam je přešel Džugašvili a Uljanov. Komunistickému koncentračnímu lágru Rovnost vládl tehdy frajírek jménem Vašíček, přezdíváný Fešák. Nebyl to sice grázl kalibru svého předchůdce Albína Dvořáka, který si pro svůj malý vzrůst vykoledoval přezdívku Paleček, ale syčák to byl také prvotřídní.

Aniž bych měl já sám možnost to pozorovat, dospěla v té době jedna z mých mnoha sester, a máti mi v dopise oznámila její úmysl týkající se vдавек. Bude si brát pana redaktora, který se líbil nejen nevěstě, ale i mamince. I když té trochu jinak: zřejmě v něm hledala, a snad i našla náhradu za jediného syna, který se již řadu let potloukal po komunistických kriminálech a lágrech. Dotyčný byl nejen redaktorem literárního časopisu, ale rovněž do šuplíku písčím spisovatelem s publikačními ambicemi. A navíc s kuráží –

i do jeho osudu se totiž promítá ono pověstné nomen omen. Jeho maminka se za svobodna jmenovala Kurážová.

Kromě jiných novin a časopisů docházely na Rovnost i Literární noviny, ve kterých jsem se jednoho dne se zděšením dočetl, že příští týden vyjde literární debut nadějného mladého spisovatele, ve kterém autor popisuje rozdíl mezi zlatou mládeží a mládeží naší novou, Gottwaldovou. Nechtěl jsem věřit vlastními očima. Příští týden v Literárkách napsali, že ohlašované dílo již vyšlo, a opět se opakovalo to soudružské klišé o mládeži, která rozpoznala včas... A já blb, vyškolený mnoha léty v Ruzyni, Leopoldově, na Pankráci a v dalších koncentracích, jsem na tenhle špek skočil a uvěřil komunistickým novinám.

A vzbouřil jsem se. Vzpoura to byla sice velice soukromá, nicméně projevila se – či měla se projevit – napsáním protestního dopisu mamince. „Černocho“ mi v té době dělal spolužák z obchodní akademie, který se v honbě za vyšším výdělkem stal střelmistrem na jáchymovských dolech. Jeden z těch, kteří si zaslouží čestné místo v dějinách komunistických kriminálů.

Když jsem si v hlavě srovnal všechny kvaziinformace z Literárek, měl jet zrovna střelmistr Pepik po čtrnácti dnech opět domů do Prahy, a tak jsem začal psát dopis mamince o tom, jak velice nesouhlasím s plánovaným sňatkem své sestry. Přece si nemůže vzít člověka, který odsuzuje tu mladou generaci, jež v oné době plnila komunistické kriminály a k níž jsem samozřejmě počítal i sám sebe.

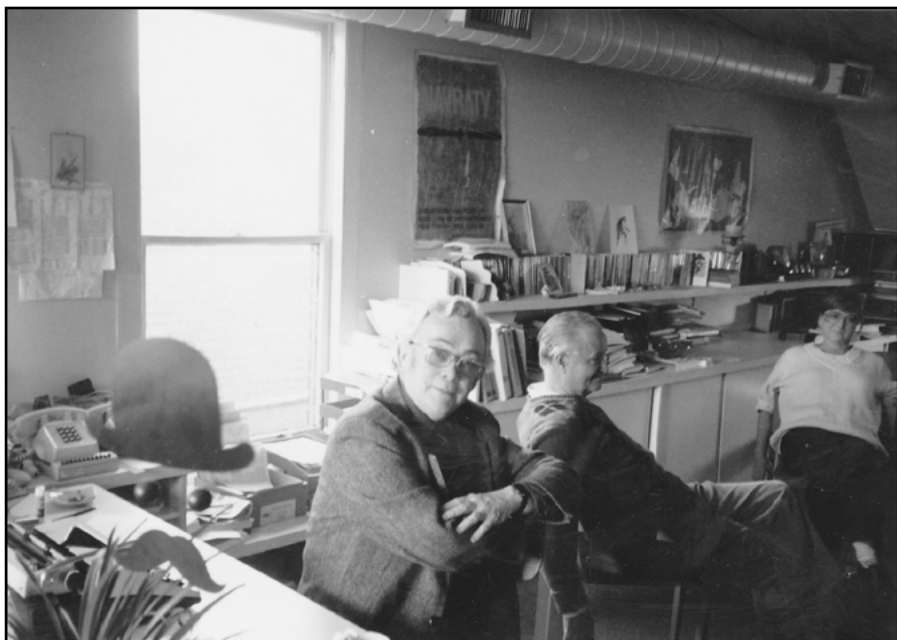
Měl jsem toho dne odpolední směnu. Dopoledne jsem byl tedy na cimře sám, jen několik málo muklíků spokojeně vospávalo po noční směně. Byl konec května a slunečný, krásný den. Venku teplo, okno otevřené. Před dvojkou stál dlouhý stůl, podél něho lavice. Jedna pod okny, druhá na vnitřní straně. Já stál v rohu u dvojité postele. Ta vrchní byla moje a na ní jsem psal svůj rozhořčený dopis mamince.

Dveře se potichu a pomalu otevřely. Stál v nich pověstný mladý bachař, který si vysloužil přezdívku Koloběžka, protože po celém lágru šmejdil neuvěřitelnou rychlostí. Byl to jeden z těch režimem zblblých svazáčků, který viděl všude samé špiony a škůdce socialismu, což byl konec konců uvnitř lágru kdekdo. Když na mne pohlédl a viděl, že smolím nějaké psaní, tak na mne tiše zašeptal: „Co to píšete?“ Ačkoli jsem věděl, co to je za blba, bylo mi jeho šeptání sympatické, protože na rozdíl od jiných bachařů alespoň respektoval spánek po noční směně. A tak jsem mu odšeptal: „Dopis.“ „Komu?“ gradovala jeho zvědavost. „Mamince,“ odvětil jsem a už jsem věděl, že jsem v průseru. Z toho, co jsem měl napsáno, musel i primitiv v uniformě poznat,

že nejde o ouředně povolený dopis příbuzným či na jejich roveň postavených osob, jak znělo oficiální pojmenování tetiček a bratranců. A tak, když mi na dálku ode dveří pošeptal „Dejte mi to“, po pravdě jsem mu rovněž odšeptal: „Nedám!“. Situace se nevyhnutelně vyhrocovala.

Věděl jsem, že jsem v maléru a že se vrchnost bude snažit ze mne dostat, jakým způsobem jsem chtěl dopis odeslat, tedy kdo je mým „černochem“. Studený pot mne poléval při pouhém pomyslení, že bych Pepika jmenoval. To prostě nepřicházelo v úvahu. Na spolknutí popsaných stránek nebyl čas, navíc už jich bylo nepočítaně. Osud Pepika a jeho ženy Mileny, rovněž spolužačky, krásné copaté holky, které jsme ve škole nevím proč přezdívali Mercedes, visel na onom pověstném vlásku. Koloběžka se chystal vzít si moje písemné dílo násilím. Nemínil jsem se s ním prát. Nejsem násilnická povaha – a kromě toho byl nedávno jeden z vězňů uvržen na další dva roky do žaláře, protože dal Koloběžkovi facku.

Rozhodnutí bylo dílem snad ani ne vteřiny, během níž jsem promyslel všechny možnosti, které se mi nabízely. Moc jich nebylo. Kapitulovat, vymyslet si nějakou báchorku a skončit v korekci. Volba tedy byla prajednoduchá. Moje obhajoba bude založena na průhledné lži: budu tvrdit, že popsané

S Lumírem Salivarem v redakci nakladatelství

listy jsou pouze konceptem pro úřední dopis, a pokud jsem to nepřevedl na úředně povolený papír, byly to pouze mé myšlenky, které jsem nemínil s příslušníkem sdílet. Toto vysvětlení sice kulhalo na všechny čtyři, mělo však tu výhodu, že pokud na něm budu trvat, jiného vysvětlení není.

K oknu jsem to měl o dva kroky blíže než on a navíc jsem měl zlomek vteřiny k dobru, protože jsem byl na forhontu: já jsem v tom momentě rozhodoval, co a jak se bude dít. Koloběžka mě neznal a jeho primitivní způsob myšlení mu neumožňoval odhadnout moje možnosti a schopnosti. Jako kobyla s klapkami na očích předpokládal, že ho poslechnu, dopis odevzdám a nechám se poslušně odvést do korekce. To jsem ovšem neudělal. Protistátní písemnost jsem v ruce zmačkal, rozběhl se k oknu a hupnul na první lavici. Druhý hup byl na stůl a třetí na otevřenou okenici. Tam jsem na zlomek zlomku vteřiny zaváhal. Pod oknem byl totiž široký záhon s čerstvě zasázenými maceškami a já viděl, že ho nepřeskočím, že zahučím přímo do něj a všechny ty květinčky poničím. Nesmějte se, ten moment rozhodnutí – dokončit ten skok, ili nět – to byla věčnost. Pak zafungoval pud sebezáchovy, zahučel jsem do záhonu maceška-nemaceška a vyběhl jediným spásným a možným směrem – k latrínám. Bočním viděním jsem zahlédl, že Koloběžka skočil na lavici a kopíroval i moje ostatní pohyby. Srdce mi ve foxtrotovém rytmu odbíjelo tympánové sólo. Skok z okna jsem zvládl bez pádu, pak hurá na apelpac a po něm už řečeným směrem. Problém jsem měl jediný: vydržet s dechem. Věděl jsem, že Koloběžka nedávno vyhrál jakési kotěhůlkové estébácké přebory v běhu na krátkou trať, zatímco na mých plicích zapracoval Taras Bulba. Žádný dusot jsem však za sebou neslyšel a ještě před latrínou jsem se ujistil, že Koloběžka je za mnou na distanc, a že tedy mám na vybranou, do které díry dopis hodím. Doufal jsem, že se tam někde rychle ponoří nebo aspoň zapadne mezi jiné papíry. Latrína byla dvouproutková, to znamená, že díry byly ve dvou řadách, které dělila dřevěná stěna, takže sedící mohli sedět proti sobě zády. Svůj dopis jsem vhodil do asi dvanácté díry v první řadě, ale v běhu jsem pokračoval tak, abych se, až Koloběžka doběhne, vracel ze zadní řady. Pak vítěz estébáckých přeborů doběhl jako druhý, chvíli za mnou předposledním (když jsem mu později tenhle wisecrack řekl, nezdálo se, že by pochopil).

A pak mě Koloběžka zatkl. Mrzelo mě, že při zatýkání nepronesl oficiální zatýkácí formulí „jménem zákona“. Asi nečetl detektivky. Ale u pasu měl připevněná pouta a nacvičeným hmatem mi je nasadil. A vztekle utáhl. Potom mě vítězoslavně eskortoval přes celý lágr na velitelský barák.

Případu se ujal lágrový estébák. Za ty roky věznění byla má vězeňská charakteristika v úředním fasciklu už obehnaná písnička, a tak se ani moc nenamáhal. Z povinnosti mi sice nabídl spolupráci, ale pak jen pokrčil rameny a dal mi deset dní koreje. Snad z dlouhé chvíle si ještě sezval Fešáka, jeho zástupce Napoleonka a další vrchnostenské kádry se zlatem na ramesnou a lampasy na kalhotách, na seanci na muklovské latrině. Už bez pout mě za všeobecného gaudia vězňů eskortovala elita dělnické třídy na hajzlík, abych jim označil díru, do které jsem ten papír hodil. Vybral jsem si jednu, která byla v dostatečné vzdálenosti od té provinilé. Tam se pak celá eskorta střídala, strkali jeden po druhém hlavu do té či oné díry, čichali muklovské exkrementy a poctivě se mezi nimi snažili něco najít. Dlouho jim to nevydrželo, pro mne to byl ovšem pohled, který věru stál za nějaký ten den korekce. Dívat se na zlatem okované hlavy, jak se noří do senkrovny, byl požitek, který mi tehdy kdekdo záviděl. A tak jsem těch deset dní bral. Co taky jiného jsem mohl dělat?

Jenže jsem byl furt uraženej na ségru.

Korekci jsem si odseděl celkem bez problémů. Měl jsem sice nárok jen na poloviční dávku jídla, rozbité zamřížované okno bylo však vítaným prostředníkem mezi mnou a přáteli, kteří se po setmění odvážili připlazit a ho-

Na návštěvě doma

dit mi nějaké to kouření a kus chleba. Horší bylo noční chladno: v korekci se netopilo a bez slavníku a se dvěma tenkými příkrývkami to příjemné nebylo.

Po propuštění z korekce jsem už všechny dopisy načerno psal pod zemí a spojení s Pepikem udržoval můj komplic Ivan. Já jsem se musel vyvarovat jakéhokoliv kontaktu s civilním zaměstnancem. S Pepikem jsme se při náhodném setkání zdravili jenom pohledem. Ale protože byl dostatečně informovaný a věděl, že jsem ho neshodil, černá korespondence s domovem pokračovala. Mamince jsem v náhradním dopise napsal, že vůbec nebudu nadšený, až ségra přivede do rodiny nějakého zblblého svazáka. A maminka mi v odpovědi otevřela oči, informace z Literárek vysvětlila a doplnila pravdou. Po vydání oné prvotiny se v rudopravním tisku navíc objevily záporné recenze, otitulkované například „Prašivé kotě“ nebo „Červivé ovoce“. Pro mne to ovšem byly recenze na výsost pozitivní, které Dannyho postavily do takového světla, v jakém jsem si ho přál vidět.

Když nám potom – nevím proč – Krásnej Tóny udělil Velký pardon, sešel jsem se s Dannym poprvé i osobně, i když jen na dálku. Ležel totiž v té době se žloutenkou v Motolské nemocnici, takže jsme na sebe koukali a volali z chodníku a ze třetího patra nemocniční izolace. Potom ho ale propustili a velice rychle jsme se spřátelili, což nám vydrželo několik desítek let. Za tu dobu Dannyho osobnost doznala značných změn. Z redaktora literárního časopisu přes „prašivé kotě“ až k nominaci na Nobelovu cenu – a k přednímu místu v české i světové literatuře, nemluvě o mnoha českých, kanadských, amerických a kdo ví jakých ještě jiných světových a akademických počtech.

Článek Lumíra Salivara vyšel v torontském Novém domově č. 16/2001 (zde redakčně kráceno). Přetiskujeme ho jako vzpomínku na autora, který zemřel v Torontu 27. dubna 2012.

ŠŤASTNÁ TO ZEMĚ

Zdena Salivarová – Josef Škvorecký

Pro vystoupení na letošním *Čtení pro Josefa Škvoreckého* jsme připravili koláž z dosud nepublikovaných dopisů Josefa Škvoreckého a Zdeny Salivarové jejímu bratrovci Lumíru Salivarovi. Vybírali jsme z dopisů psaných v letech 1969–1971, tedy v době, kdy se oba manželé zabydlovali v novém prostředí (aniž by věděli, že je to napořád) a kdy se pomalu rodilo nakladatelství Sixty-Eight Publishers. Lumír Salivar žil tehdy v Praze, živil se jako taxikář a své sestře i švagrovi pomáhal udržovat kontakty s rodinou, přáteli i s obtížně přežívající českou kulturou. Protože byla koláž původně určena k mluvenému projevu, pomínuli jsme protentokrát jinak závazné ediční zásady: s výjimkou prvního a posledního dopisy nedatujeme, neoznačujeme vynechávky ani případné jazykové korektury. Úryvky z dopisů Zdeny Salivarové jsou vysázeny kurzívou, úryvky z dopisů Josefa Škvoreckého standardním písmem. *(amp)*

5. února 1969 / Jak poznáš z přiložených lejster, získal jsem možnost učit tady ještě rok na univerzitě. Dlouho jsme se rozhodovali, zda jí využít, nebo ne, protože se nám oběma moc stýská. Ale pak jsem si řekl, že by byl asi hřích nechat to plavat, protože tohle je moje první, a možná i poslední příležitost pořádně si tu pobýt a pořádně to tady poznat. O to víc se nám bude přirozeně stýskat, ale o to víc se budeme těšit domů.

Milý Mirku, nepromadej smutku, to, že tady zůstaneš dýl, neznamená nic jiného, než že tu zůstaneš dýl o ten rok, ani ne.

O naší cestě přes Spojené státy bych Ti musela napsat celou knihu, ale tu teď právě dopisuje Errol a patrně to vyjde knižně v hradeckém nakladatelství. Nejvíce se mi líbilo v Iowě, což žádný Američan nemůže pochopit, co na té zemědělské rovině mám, ale to ti je úplně česká krajina, samá louka, hájky a lesíky, všude se pasou krávy a voní hnůj a seno, prostě jako u nás někde na zlatém pruhu země české. Proto je asi v Iowě tolik Čechů už od minulého století. Nejméně se mi líbilo v New Yorku, kdybych tam měla žít, tak se zblázním. Nenávidím obrovitá velkoměsta, čím víc jich poznávám, tím víc se mi stýská po nějakém zasraném českém rybníku uprostřed zahnojené návsi. Vůbec se mi strašně stýská, já ti nevím, jak tady ten rok vydržím.

Zdena už začala chodit na angličtinu. Každý, kdo je v Kanadě aspoň půl roku, ať jako návštěvník (jako my) nebo jako přistěhovalec, může chodit zdarma na angličtinu. Rozdíl je jen v tom, že přistěhovalcům za tu námahu platí 30 dolarů týdně. I pro nekvalifikované jsou tu velké možnosti dát se naverbovat do dolů na různé kovy, které se otevírají na dalekém severu. Prý si tam hodně vydělají. Prostě je to něco podobného, jako u nás býval Jáchymov, jediné že se tam nekope uran. Uvažuji, že bych požádal ještě o jeden rok prodloužení pobytu. Doufám, že se poměry doma uklidní natolik, že s tím nebudou žádné potíže.

Nevím, jestli mám věřit prozhanému kapitalistickému tisku, který zde s několika komentáři otiskl nový zákon o cestování a prodlužování doložek. Pochybuji o tom, že lidé, kteří tu mají dlouhodobé pracovní smlouvy, pověsí třeba vědecký výzkum na hřebíček. Já sice chodím každý den do školy, ale odpoledne mám na přemýšlení času dost. Snažím se dokončit ten román, ale nemohu se soustředit, tak chodím po bytě, hledám si mechanickou práci a snažím se nemyslet. Ale nejde to.

Učím na University College, English Department, je to nejstarší část university, v anglické gotice, celá dřevem vypanelovaná, takže si připadám jak ve Šťastném Jimovi. Potrpí si tady na parties, čemuž pomalu přicházím na chuť. Lidí konverzujou hubou, zatímco

očima hledají osoby, které by pro ně mohly být důležité, a natahují uši, aby slyšeli, o čem se mluví vedle. Takže kdybych jim v jednom kuse lichotivým tónem říkal Ty vole ty vole ty vole, tak mi budou přitakávat Oh yes, a nic nepoznají. Ale na parties je vždycky výborná whisky, a té tu člověk taky brzy přijde na chuť.

Errol se zaplat' pámbu drží, jen ho občas zlobí průdušky. Semináře mu navštěvuje čím dál víc lidí, nevím, v čem to je, že mají takový zájem o angloamerickou literaturu přednášenou Čechem, ale přisuzuji to Errolově osobnosti a přístupu k věci. On o tom opravdu ví víc a má k tomu vztah daleko vřelejší než mnozí zdejší vlastenci. Já už jsem s velkým úsilím přečetla jednu anglickou knížku, už by mi to jakž takž šlo, ale mluvit ještě nedokážu, kromě věci notoricky jednoduchých. Snad se v té škole ještě něco naučím...

Možná bych to nemusel brát tak poctivě, ale studenti, co chodí na můj divadelní a filmový seminář, jsou opravdu tak plní zájmu, a vůbec fajn lidi, že jim za ten zájem chci taky něco dát. Pokud jde o moje studenty z kursu anglické a americké literatury, sedí v poslední době na přednáškách, ani nedutají – jenomže nevím, jestli spí, nebo jestli je to opravdu zajímavá. Jsou to šťastní lidé: mají nádhernou universitu, kde panuje volnost až anarchistická, nádherné knihovny, knihkupectví, kde dostanou všechnu literaturu světa, nádherné kafeterie, dormitore, řůru stipendií, řůru možností k prázdninovým cestám po světě za směšné studentské taxy. Ani s kulturou to tu není tak zlé. Není tu pochopitelně tolik divadel jako v Praze, a nějaký ekvivalent takového Semaforu tady není vůbec. Ale včera jsme například byli na předpremiéře skvělého moderního baletu, minulý týden na představení Mrožkova Tanga. Ančerl má každý týden koncert s Torontskou filharmonií, a to nemluvím o světových jazzmanech, kteří si tu podávají dveře. Prostě, kdyby doma bylo všechno v pořádku, byl by náš zdejší pobyt jako pohádka.

Tvůj dopis s fotkami dětí přišel předevcírem. Tak děti měly z Ježíška radost, to je dobře, aspoň děti se ještě umějí a mohou radovat. My ted' opravdu nemáme z čeho mít potěšení. Pořád to ještě nepřišlo oficiálně, ale bokem jsme se dozvěděli, že naše žádost byla zamítnuta. Momentálně jsme úplně zrceni, nejen z tohoto všeho, ale hlavně ze smrti Jirky Šlitra, vždyť jsi ho docela nedávno vezl a mluvili jste o nás...

V dubnu pojedu do New Yorku, bude tam mít americkou premiéru Farářův konec a současně taky vydají Zbabělce. Zatím je poslali Williamu Styronovi,

to je jeden z tak osmi nejvýznamnějších amerických spisovatelů, předloni dostal Pulitzerovu cenu. Styron si to přečetl a velice se mu to líbilo a přislíbil napsat několik vět na obálku, což má v Americe nesmírnou reklamní cenu. Jinak taky vyšel Tankový prapor u Gallimarda v Paříži. Tak teď jen čekám, kdy už konečně vyjde v Praze. Jo, a kdybys náhodou mluvil s Honzou Zábranou, zeptej se ho, jestli pojede v březnu do toho Ohia, kam ho pozvali na konferenci o moderní slovanské poezii. Zajímalo by mě to.

Milý Mirku, děkuju ti za krásný dopis, ten si teda schovám k románu jako první kritiku, moc jsi mě potěšil. Marie Vodičková z Čs. spisovatele počítá s tím, že román dá do sazby, jakmile to bude možné. Musím na tom ještě dost pracovat, ale hlavní radost je to, že teď vím, že to snad stojí zato. Tvůj dopis do mě zase nalil chuť k životu, nejradši bych sedla a psala zase něco, jenomže teď nemám přes den vůbec na nic čas. Pracuju teď jako baby sitter, hlídám tři dětičky za 160 dolarů měsíčně, tak snad ještě jsem k něčemu. Trochu se od nich učím anglicky, trochu se učím vidět zase svět alespoň chvílemi zajímavý a jednoduchý.

Slyšel jsem, že snad 4. února byl v Rudém právu nějaký seznam asi 48 lidí, kteří jsou obviňováni z kontrarevoluční činnosti v osmašedesátém roce. Mohl bys mi to vystříhnout a poslat? Postup úředních míst v případě vydávání mých knih

mě naplňuje vším jiným než důvěrou v současné poměry doma. Pozastavovat vydání knih proto, že je člověk za hranicemi, dělá se to někde na světě?

Pokud jde o tvůj návrh, abychom se v srpnu vrátili a znovu zažádali o další pobyt v Kanadě, zdá se mi to nesmyslné. Věřím, že víš víc, než my, jinak bys nám takovou věc neradil, ale proč bychom to dělali? Jednak to stojí peníze a jednak pochybuji, že by nám žádost vyřídili v potřebném termínu, jestli by ji vůbec byli ochotni vyříditi. Samozřejmě, když si představím, že bych strávila doma třeba jen pár dnů, srdce mi poskočí, ale hned se zase umoudří, když si představím tu byrokracii a závist. Myslím, že není hodno českého spisovatele, aby se jako uličník doprošoval odpuštění a nějakého povolení věci, která je všude jinde na světě samozřejmá jako vzduch.

Američtí Zbabělci mají senzační obálku. Tady se teď obálky dělají tak, že nakladatel najme fotografa a model. Ten model na přední straně obálky je mladý muž, který v ruce drží automat, a na zadní straně tentýž mladík drží v ruce saxofon. Je to výborný fór, a navíc, což je skoro nadpřirozené, ten člověk se mi přesně podobá, jak jsem vypadal před čtvrtstoletím. Je to skoro neuvěřitelné.

Bydlí se nám tu pěkně, i když nový byt je zatím skoro prázdný, aspoň se má kocour kde prohánět. Pepik se pořád bál, že nás sem s kocourem nepustí, pak to domovník schválil jako s přivřenýma očima, a když jsme se nastěhovali, zjistili jsme, že v každém druhém bytě je tu nějaké zvíře. My jsme holt brali předpisy příliš doslova, a ono je to všude stejné, předpisy jsou od toho, aby se neplnily. Jinak tu nastala okurková sezóna, všichni se rozjeli k jezerům nebo na Floridu a nic se neděje. Šťastná to země.

Je tu teď nádherné teplé letní počasí a já začínám přicházet na chuť vymoženostem kanadského zřízení. Prostě: pracuju, a když je mi horko, sježu výtahem do bazénu, zaplavu si a zase vyjedu, a jsem nejmíň na dvě hodiny nádherně osvěžen.

Barborce řekni, že její obrázek už visí na zdi. Dětské kresby jsou jedna z nejčistších věcí na světě, všecko tak prosté a naivní, a na každého svítí sluníčko.

Dozvěděl jsem se, že pozastavili osmdesátitísíkový náklad Hemingwayova Komu zvoní hrana a nevím jak velký náklad Fitzgeraldova Velkého Gatsbyho, protože v tom jsou moje doslovy. Ze Spisovatele jsem dostal tři dopisy, že ruší smlouvy na Tankový prapor a na druhé vydání Lvíčete a Nylonového

věku. Důvod: změna ideového konceptu. Legrace je, že na těch dopisech jsou podepsaní Ivan Skála, Jan Pilař a Jan Kristek, kteří podepisovali i ty původní smlouvy, a jejichž koncepty se tedy zřejmě průběžně mění. Pokolikáté už?

Jsem ted' doma sama. Errol odjel do New Yorku, aby mohl v klidu pracovat na románě. Tady je to totiž úplně stejné jako v Praze, telefony, návštěvy, žádosti o služby a službičky, grafomani a žádný klid. Tak se sebral, a jako dřív jezdil do Náchoda, rozjel se do New Yorku. To je ironie, co?

Člověk asi musí zažít léta hořká i méně hořká, někdy snad dokonce šťastná. Já jsem zažil svoje výsluní, i když nikdy nebylo nerušené, a teď nadešla trpká léta. Nejhuř mi je, když pomyslím na Zdenu. Sotva to začalo vypadat, že se pro ni věci obrátí k lepšímu, přišlo to, co zatočilo s životy nás všech, a já si mnohé věci trpce vyčítám, protože ona si věru nezaslouží, aby kvůli mě prožívala nová martýria. Ve Zbabělcích najdeš pasáž, kde Danny uvažuje o své budoucnosti a o tom, jak dlouho bude žít. A já mám teď pocit, že už jsem prostě udělal všechno, co jsem mohl. Od té doby, co jsem dopsal Mirákl, mám tenhle pocit, a že nic dalšího už nemá smysl. Děti nemám, a všechno, co jsem chtěl říct, jsem už asi řekl.

Tak, a teď k našemu byznysu, dostalo to spád. Lítám po tiskárnách a sháním nejlevnější možnosti. To bys nevěřil, tady se knihy vyrábějí tak, že to skoro nic nestojí. Máš-li text v angličtině, strčej rukopis do stroje a stroj vyplivne za pomoci kompjútru definitivní sazbu, která se pak fotografickou cestou rozmnoží, takže paperback může stát pár centů. Ale s češtinou je to zlé, nikde nemají háčky a v životě neviděli kroužkované ů, naše znamínka tu má akorát jeden Polák a jeden Jugoslávec, jenže nevědí, co za to chtít, a já smlouvám jak cikánka na trhu. Drž nám palce, ať to dobře uskutečníme. Chodí objednávky i peníze předem, milé dopisy a mnoho lidí se hlásí na základě reklamy v pražském rozhlase.

14. listopadu 1971 / Milý Mirku, včera jsem Ti odeslal paperbackové vydání anglických Zbabělců a po neděli už Ti pošlem naši první knížku. Na universitě mám bohužel pořád strašně práce, studentům se v podstatě nechce pracovat, takže člověk je tam spíš od toho, aby je bavil. Zdena měla premiéru nového programu Černého divadla, Andersenovy pohádky, a to má tedy úspěch, pořád vyprodáno. Těším se na Tvé dopisy a líbáme vás všechny!

Tvoji Errol a Zdena

DOBA SVÁŘENÍ

Michal Příbář

V srpnu 1986 vyšla v *Sixty-Eight Publishers* antologie povídek současných českých autorek (a jedné slovenské), nazvaná podle té první, kterou napsala Minka Rybáková: *Doba páření*. Soubor měl z různých úhlů pohledu zrcadlit ženský pohled na mužský svět, což však nebyl jediný záměr editorky Evy Límanové a vydavatelů manželů Škvoreckých: v neposlední řadě měla knížka spojit autorky žijící v exilu s těmi, které žily, ale nepublikovaly doma v Československu. Připomeňme, že kromě zmíněné titulní povídky tehdy Límanová z širší nabídky vybrala prózy samizdatových autorek Edy Kriseové, Ivy Kotrlé a Lenky Procházkové, exil zastupovala nejen Slovenka a spolupracovnice nakladatelství Jaroslava Blažková, ale také Nathalie Princová a Zdena Salivarová a v literárním světě méně známé Věra Rollerová (dlouholetá redaktorka týdeníku *Nový domov*), Eva von Rheinwald (psycholožka, která nyní píše a vydává popularizační publikace ze svého oboru) a Irena Eislerová; jednou povídkou přispěla sama editorka.

O rok později vydavatele napadlo připravit k „ženské“ antologii mužský protějšek: mužští autoři domácí i exiloví by psali o tom, jak vidí ženy a jejich svět. Při volbě editora se Škvorečtí odhodlali překročit hranice a svěřit tuto práci Karlu Peckovi, významnému prozaikovi a vlastně „svému“ autorovi (přestože po roce 1969 zůstal v Praze). Komunikace přes oceán byla v té době obtížnější, než si lze v dnešní éře mobilů a internetu představit, a ještě horší překážkou byla železná opona. Otevřené domluvy prostřednictvím běžné pošty možné nebyly, a proto není divu, že hned na počátku vzniklo nedorozumění: Karel Pecka sice (pravděpodobně někdy na podzim 1987) zaslal do Toronta první výběr, nepřihlédl však k tematickému zadání, o němž možná vlivem různých šumů nebyl dostatečně informován. Jak vyplývá z dochovaného dopisu, který Peckovi napsal Josef Škvorecký 4. prosince 1987, z dodaných šestnácti povídek jich původnímu záměru odpovídalo pouze šest, nanejvýš prý devět. Komunikační potíže nastolily otázku, zda je vůbec možné do Prahy bezpečně dopravit všechny povídky exilových autorů (jichž se

sešlo rovněž šestnáct) tak, aby z nich mohl Pecka uskutečnit definitivní výběr a zredigované pak poslat zpátky do Kanady. Proto mu Škvorecký navrhl, že by se o exilovou část antologie postaral sám a že by si z praktických důvodů ponechal i právo rozhodnout sporné případy. Současně Karla Pecku ujistil, že povídky, které se do antologie tematicky nevejdou, nechá postupně uveřejnit v dvouměsíčníku *Západ*, popřípadě s nimi počká na příští podobnou antologii, jež by nebyla vázána konkrétním tematickým zadáním.

O tom, že se Josef Škvorecký v tomto ohledu skutečně pustil do práce, vypovídá nedatovaný dopis, který rovněž v prosinci 1987 odeslal své ženě Zdeně Salivarové (není zřejmé odkud). Jeho obsahem jsou stručné komentáře ke všem shromážděným povídkám exilových autorů. A právě díky těmto dvěma dopisům máme k dispozici nejen soupis nabídnutých textů, ale také Škvoreckého předběžný výběr.

Příprava antologie nedospěla tak daleko, aby její zamýšlené vydání Škvoreckí ohlásili v nakladatelských katalozích, a po listopadu 1989 bylo zřejmé, že k jejímu vydání nedojde ani v budoucnu. Zřejmě ne zcela úplný soubor povídek se dochoval v osobním fondu Josefa Škvoreckého, resp. v té jeho části, která je uložena v torontské Fisher Library. Víme tedy, že antologii měla otevřít povídka pseudonymního J. K. Klementa *Text*. Skutečným autorem byl spisovatel Jan Křesadlo, z jehož nabídky měla být zařazena ještě povídka *Blevar*. Dále Škvorecký doporučil povídky Stanislava Moce *Doba trháni*, Ivana Krause *Lovec*, Jana Pelce *...a nikdo to nemá lehké*, Jindřicha Liona *Cherchez la femme*, Jána Mlynárika *Manželská sůlož* a také povídku neznámého autora neznámého křestního jména, příjmením Novotného, *Blbounění*. S výhradami by editor akceptoval fejeton Vladimíra Škutiny *A o půlnoci přišla hymna*, Ivana Binara *Na ostrově* a popřípadě i *Socialistickou morálku* Pavla Taussiga. Celou publikaci měl uzavřít příspěvek Ivana Diviše *Jak se muž dívá na ženu*. Do výběru nepostoupily povídky Michala Racka *Injekční stříkačka samoty*, Jaroslava Strnada *Atentátníkův sen*, Ivana Svitáka *Verše pro Jelenu* a soubor písňových textů Vladimíra Veita *Šla Nanyňka do zeli*.

Z původního návrhu Karla Pecky, který vycházel z nabídek doma žijících autorů, Škvorecký přijal povídky Alexandra Klimenta *Protinožci*, Ladislava Dvořáka *Podnájem v malém Berlíně*, Dominika Tataruky *Neslovný příběh*, Františka Pavlíčka *Léto, léto, léto*, Martina M. Šimečky *Stará známost*, Ondřeje Vaculíka *V kostele* a z příspěvků, tematicky jen volně souvisejících se zadáním, povídky Jana Trefulky *Popis kýče*, Zdeňka Rotrekla *Cesta do Fanuel* a Zdeňka Urbánka *Dopis*. Škvorecký velmi litoval, že s původním

tematickým záměrem nesouvisí zápisky „pražského rodáka z 15. století“ *Skutkové Petra, řečeného Kůžkař*, které chtěl čtenářům „zprostředkovat“ Milan Uhde, a ze stejných důvodů nemohl doporučit příspěvky Jiřího Kratochvíla *Orfeus z Kénigu*, Sergeje Machonina *Lezou mi do notesu kočky a smrti*, Jiřího Danička *O čínském zelí*, Ivana Klímy *Malířská povídka*, ba ani povídku pražského spolueditora Karla Pecky *Hledači pokladů*; žánrově i druhově se s ediční koncepcí zcela míjela také Havlova jednoaktovka *Chyba*.

Ačkoli antologie již po roce 1989 z pochopitelných důvodů nevyšla, některé zaslané texty se skutečně objevily alespoň v časopisu *Západ*: ještě před listopadem to byl příspěvek Milana Uhdeho a po listopadu povídka Ivana Krause a Křesadlův *Text* (publikovaný pod upraveným pseudonymem S. K. Kliment).

TEXT

S. K. Kliment

Ó, ženy, kletbo Adamova, pro vás jsme z ráje vyhnáni pro pouhé jabka sežráná! Evo, ty smyčko Satanova! Pro ženskou Trója padla v zkázu, pro ženskou Ctirad upad v plen, Abelard pro svou Heloisu byl dokonce i vykleštěn. Tak draho přijdou vaše slasti, jimž bolest kráčí v zápětí! S vámi jsme stále nad propastí! Ó, ženy, zdroje nebezpečí, před vámi hloupi muži klečí, ó, kterak o vás nepěti?

Ó, kterak o vás nepěti? Bez vás se nelze narodit a ve vás kotví lidské bytí od věků, od nepaměti. Jen vámi život kolotá, jste zdrojem vzniku, tím i smrti, jste mystériem, jež nás drtí, jste nositelky života. Jste zmije sladce jedovaté, jimž kráčí zkáza v zápětí, jste pekelnice, nebo svaté. Jste narkotika přirozená: Vždy muže omamuje žena; jsou slastná vaše objetí.

Jsou slastná vaše objetí, když podléháte síle zteče, ať vsedě, vleže nebo vkleče, když držíte nás v zajetí, ať doma nebo v přírodě, ať v posteli či u postele, na horách, v lese, ve vodě, ať v kostele neb na kostele, ať dole nebo nahoře, ať ve věži, kde sídlí sova, ať v jakékoliv prostoře, vždy vaše objetí jsou blahá, vždy k nim nás vede všechna snaha, jich žádáme si stále znova.

Jich žádáme si stále znova, těch slastí k nenasycení. Jsme v jejich síti chyceni, jsou naše pouta otrokova. Ať kněžny, kněžky nebo selky, ať dámy

nebo holčice, jste božské básně tvaru znělky: *At' na kolenou vás jen ctíme, či pouze chceme s vámi spát, nikdy se vás přec nezavíme. At' v dočasném či pevném svazku, vždycky nás máte na provázku, jsme pouzí rabi vašich vnaď.*

Jsmo pouzí rabi vašich vnaď a trnem v němém vytržení, když dojde k jejich obnažení, když pro nás odkládáte šat. Když jako luna zpoza mravů plet' v pološeru zazáří a jako stránky ve snáři se tiše otvíráte zraku. Když objeví se oblíny, jež sladce modelují stíny, ty pahorky a dolíny, když naše touha stále vzrůstá – ramena, paže, stehna, ústa, a vaše ňadra, zádě, klíny.

A vaše ňadra, zádě, klíny jsou našich věznic závoř: Máte nás v moci, potvoř. Opuť nám, Bože, naše viny! Neb pro ty věci zradíme svobodu vlastní, ba i cizí; pro maso, které v hrobě zmizí, urputné pŕtky svádíme. Tak ženy otrokem je muž a nemůže být nikdy jiný, tkví v jeho srdci jako nůž: Táhnou nás, praví smilný Goethe, však toho tahu směr si plete: Strhávají nás do hlubiny.

Strhávají nás do hlubiny – a snaž se tak, či naopak, vždy dopuťíš se voloviny. Neboť i ti, co jich se vzdali, aby se vyhli pohromě, a dali přednost Sodomě, se sami vlastně jimi stali; tak jeden druhému je ženou. Tím hnusnější je jejich pád, když za zruďnou se slastí ženou. Je žena propast nevyhnutná, jež nade všeckno sladčěji chutná, tam řítíme se každý rád.

Tam řítíme se každý rád, a nemyslíme na následky. Vězní nás: muže, chlapce, dědky, co nemohou už ani vstát. Pro ženy přijdem na mizinu a za majetkem pilíme, pro ženy snadno šílíme, jest osa světa v ženském klínu. Pro ženy kazíme si zdraví, pro ženy upadáme v dluh, pro ženy mřeme bez potřavy. Pro ženy mrháme své síly: Tu kletbu na nás uvalili snad příroda, či mrzký Bůh.

Snad příroda, či mrzký Bůh nás utvořili k smíchu, k zlosti, že směšné ženské kulatosti nám budou působiti vzřuch. Vložili do nás programy, že klaněti se budem klínu, my, robotové z proteinů, vázání slepě na dámy. Tak jsouce zkonstruováni, vždy modlíme se k ňadrům, k břichu, synové Evy vyhnaní. Vždy ztráta rozumu nám hrozí, tak demiurgové, či bozi, v nás stvořili si šašky k smíchu.

V nás stvořili si šašky k smíchu, jak nejlépe to dovedli: Jsme ženským tělem posedlí, uniknout nelze ani mnichu. Ponoukají ho, dokud žije, zjevují se mu ve spánku, na nebi v pruzích červánek je kreslí jeho fantazie. At' mnich či občan usazený, at' sexuální dobrodruh, vždy v hlavě haraší mu ženy. Tak Stvořitel, či stvořitelé nás k ženám připoutali cele a uzavřeli bludný kruh.

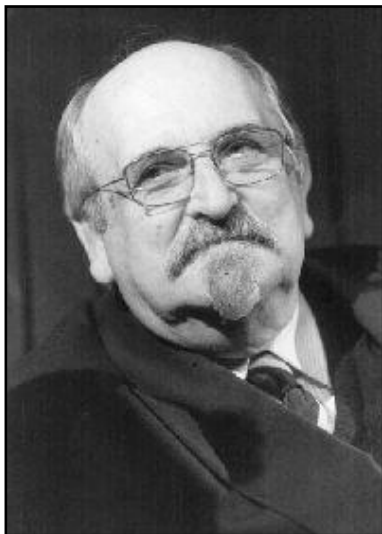
A uzavřeli bludný kruh, z něž nevedou ven žádná vrata, at' ženská neřád, nebo svatá, at' muž je blb či veleduch, vždy bude kulhat za svou paní a dělat ženským kašpara, at' krásná je, či maškara, vždycky se jí ten hlupák klaní. Ach, ženy, ženy záhadné nás všechny lákají a mami – at' upřímné či proradné, vždy budem míti touhu tuto, tak bylo zřejmě rozhodnuto, že nemůžeme býti sami.

Že nemůžeme být sami, a i když k ženám nesmíme, pak aspoň si je vysníme a budou aspoň v duchu s námi. Bez žen je smutno k zoufání a s nimi jsou zas komplikace, problémy, hádky, agitace – přehnaná cena kochání! Ó rozmarň ty samice! Jsou proradné jak vlčí jámy! Kazí nám život velice. Však nad Siria víc se třpytí a nelze; nelze bez nich žít, bez žen, však ani se ženami.

Bez žen, však ani se ženami: Samotář, myslíš, že se má, však neznáš jeho dilema, měnil by, spárování, s vámi. Uniknout vášni nelze mu: Snad gumovou má doma pannu, snad provozuje samohanu, nebo slouží chťiči jinému. Však vášeň, ta ho neopustí a takto trestá jeho pýchu, že tak či onak vždy se spustí. A tak se tedy lidé žení. Leč všeobecně: možno není žít bez hříchu, však ani v hříchu.

Žít bez hříchu, však ani v hříchu, žít s ženami, či bez ženy? Jsou sice na to stvořeny, však nikdy ke klidu a tichu! Kdo vyhne se, má jenom nudu, kdo ne, má sice zábavu, však starostí až nad hlavu a brzy ví, že podleh bludu. Nejde to tak a ani tak. Pamatujte si moje slova: Lásky nás zvedá do oblak, však do pekel nás často srazí. Andělé! Dábové a vrazi! Ó ženy, kletbo Adamova!

Ó ženy, kletbo Adamova, ó kterak o vás nepěti? Jsou slastná vaše objetí, jichž žádáme si stále znova. Jsme pouzí rabi vašich vnaď a vaše ňadra, záď, klíny, strhávají nás do hlubiny: tam řítíme se každý rád. Snad příroda či mrzký Bůh v nás stvořili si šašky k smíchu a uzavřeli bludný kruh, že nemůžeme být sami bez žen, však ani se ženami, žít bez hříchu, však ani v hříchu.

Jan Křesadlo

AUTORSKÁ POZNÁMKA

Jak jste zajisté pozorovali, je tento text v próze, protože ne napsán do řádků: Podle pravidla, že co je ve sloupcích, je báseň, musí platit taky obráceně, že co je v řádcích, je próza. Na prózu však nekladou se takové požadavky, že by se např. nesměla rýmovat, protože by pak byla staromódní, atd., a tudíž je možno při psaní prózy zažít i určitou legraci. Leda, že by se příslušná kategorizační pravidla změnila. V tom případě ponechávám na vás, abyste poznali, o jakou formu textu jde, a má-li, či nemá v české literatuře předchůdce či vzor.

Odešel poslední ze „zbabělců“

V sobotu 8. října 2016 v Praze ve věku 91 let zemřel PhDr. Boris Mědílek. Tento náhodský rodák, bibliograf, publicista a vzácný člověk byl posledním žijícím ze skupiny celoživotních přátel, které provždy spojila studentská léta prožitá v nelehké době Protektorátu na náhodském gymnáziu, láska k jazzu a literární ztvárnění v díle Josefa Škvoreckého. Právě podle názvu jeho prvního a nejznámějšího románu se hrdě začali nazývat „zbabělci“ či „zbabělecká generace“. Škoda, že se už nikdo z nich nedožil zdařilého zdramatizování knihy v podání ostravského Divadla Petra Bezruče. Představení by je jistě potěšilo.

Boris Mědílek se narodil 18. 2. 1925 v Náchodě v rodině ruského legionáře Arnošta Mědíka. V rodném městě vychodil obecnou školu a na místním gymnáziu maturoval v roce 1944 stejně jako Ladislav Čerych, Bohumír Španiel, Herbert Temlík nebo Isidor Švorc. O rok dříve 1943 zde absolvovali mj. Albert Grym, Josef Škvorecký, Vladimír Nosek, Vladimír Stejskal a Vladimír Šilhánek, v roce 1945 ještě mj. Pavel Bayerle a Jaroslav Celba. V předchozím výčtu pozorný čtenář Škvoreckého *Zbabělců* a jejich nejnovějšího vydání s autentickými jmény jistě identifikoval hlavní protagonisty románu. Borise Mědíka zde ale nalézt nemohl, protože nebyl muzikant a jeho jméno

spisovatel použil jen pro hostinského v lázních Běloves. Byl to však vždy věrný kamarád a účastník a hlavně pozorný glosátor společných zážitků a programů.

Zásadní byla jeho role při vzniku knihy *Swing na malém městě* v roce 2002, na jejíž křest v náhodském Beránku bývalí spolužáci přijeli. Josef Škvorecký dal k vydání impuls a vymyslel název, ale nebýt neúnavného a vytrvalého redaktorského působení Borise Mědíka, nikdy by kniha nespátrila světlo světa. Tento sborník vzpomínek na zbabělec-kou kapelu (legendární Orchestr Miloslava Zachovala), v němž se podařilo „dichtung“

Zbabělců podložit „wahrheitem“ svědectví tehdy ještě žijících členů a pamětníků, nabyt vzhledem k neúprosnému běhu času velmi na ceně.

Boris Mědílek, který vystudoval na Filozofické fakultě UK v Praze knihovnictví a roku 1951 získal doktorát, byl tělem i duší bibliografem. Sám se

jednou ve své převeliké skromnosti vyjádřil: „*Vždyť já jsem jen vyklepával na stroji lístečky zaznamenávající, co literou vyjádřili jiní.*“ Ale málokdo si dnes umí představit, jak nesmírně pracné bylo ono „lístečkování“ v době bez počítačů, kolik vyžadovalo znalostí, úsilí a systematické pečlivosti. Nejprve působil v Univerzitní (dnes Národní) knihovně v Praze, pak po vynuceném odchodu v roce 1968 následovalo krátkodobé provizorium, až se uchytil jako bibliograf v Památníku národního písemnictví, kde vytvořil své nejzávažnější publikace. Výsledky jeho práce (kromě bibliografických ročenek české literární vědy připomeňme personální bibliografie Jaroslava Haška, Karla Čapka a Karla Poláčka) mají trvalou hodnotu a přes všechna příkoří, jichž se mu v minulém režimu dostávalo dost a dost, byl zcela oprávněně v devadesátých letech označen za „knihovnickou legendu“ a získal několik literárních cen.

Pan doktor Boris Mědílek se až do konce života rád a s hrdostí nazýval „zbabělcem“. V žádném případě jím však nebyl, naopak byl vždy člověkem vysoce charakterním, morálním a statečným. Zaslouží si naši vděčnou vzpomínku.

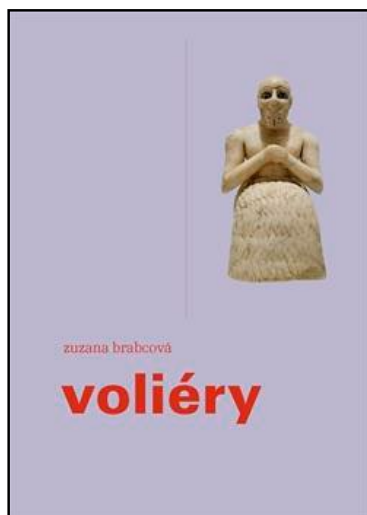
Lydia Baštecká

Boris Mědílek s Josefem Škvoreckým a Lydií Bašteckou

Cena Josefa Škvoreckého udělena poprvé in memoriam

Už podesáté byla koncem loňského roku udělena Cena Josefa Škvoreckého. Slavnostní program se uskutečnil 8. listopadu 2016 poprvé v novém, originálně zvoleném prostoru, a sice v Masarykově salonku nikoli Pražského hradu či kteréhokoli ze staroslavných paláců, nýbrž – Dejvického nádraží. V porotě za předsednictví Vladimíra Karfíka zasedli Vlastimil Ježek, Silvie Krejsková, Jan Lukeš, Jiří Padevěť, Zdenko Pavelka, Lukáš Prokop, Michal

Příbáň, Jiří Seidl, Marie Sobotková, Radana Šatánková, Petr Šrůta, Milan Uhde a tradičně i laureáti minulých ročníků Tomáš Zmeškal, Emil Hakl, Kateřina Tučková, Jakuba Katalpa a Vladimír Poštulka. Vyhlašování ceny provázel vyšší zájem veřejnosti než v minulých letech, poprvé si však vítězka nemohla pro cenu přijít. Porota totiž z téměř dvou desítek navržených a pěti nominovaných vybrala román *Voliéry* Zuzany Brabcové, která v srpnu 2015 po dlouhé nemoci zemřela – jen krátce předtím stihla dokončený rukopis odevzdat do brněnského nakladatelství Druhé město. Pozorným čtenářům současné české prózy její jméno rozhodně není neznámé: na

tvůrčí dráhu se vydala již v osmdesátých letech, jako dceři proskribovaného literárního historika Jiřího Brabce (mj. editora tzv. petličního *Slovníku českých spisovatelů*) jí však byl přístup do oficiálních nakladatelství zapovězen. Debutovala tedy v samizdatu, její první román *Daleko od stromu* ovšem v roce 1987 vydalo i exilové nakladatelství Index a tehdy osmadvacetiletá autorka za něj získala – poprvé udělenou – Cenu Jiřího Ortena. Od té doby se bibliografie Zuzany Brabcové rozrostla o pouhé čtyři tituly, z nichž největší pozornost vyvolal román *Rok perel* z roku 2000.

Nový ročník Ceny Josefa Škvoreckého nebyl na základě rozhodnutí Valné hromady SJŠ vyhlášen. Jak informoval tajemník poroty a předseda SJŠ Václav Křištof, výbor Společnosti se pokusí najít takový formát, který by Cenu výrazněji odlišil od ostatních literárních anket a soutěží. Prozatím nebude realizován ani záměr přesunout vyhlašování Ceny Josefa Škvoreckého do Náchoda a podělit se o pořadatelsví s tamní radnicí.

(mlp)

Čtení pro Josefa

ŠKVORECKÉHO

3. ledna 2017

sděly za evropskou organizaci
neura
a zapřimava) setkání
Tadno
Rejvoda

Š potěšením utli Alena a Michal Pěšicovi

Vážení, moc děkujeme za pozvání,
které jsme již popadli s radostí přijali.
Krala Gensora, Náchod
za Náchodskou zimní sezónu děkují
za pozvání.

Štěpán Křepelák

Chvilku jsme si s Alenou
a k nám - a organizace
Nadšně (Karl)

Pět hodin nad knihami Josefa Škvoreckého

Přesně v den pátého výročí odchodu Josefa Škvoreckého, tedy 3. ledna 2017, si jeho literární tvorbu i nakladatelskou činnost připomněli účastníci *Čtení* z jeho díla, které uspořádala Knihovna Václava Havla ve spolupráci se Společností Josefa Škvoreckého (protože se však žádná podobná akce neobejde bez obětavých organizátorů, neměli bychom zapomenout na zásadní podíl Světlany Dohnalové a Věry Kraklové). Na rozdíl od prvních ročníků *Čtení z díla J. Š.* nešlo tentokrát o akci čtyřiaadvacetihodinovou, četlo se „jen“ pět hodin, nicméně výběr z knih samotného Škvoreckého či z děl jiných autorů torontského nakladatelství byl zajímavý a pestrý a pozornost účastníků udržel až do konce. Spolu s Václavem Křištofem akci zahájil ředitel Knihovny Václava Havla Michael Žantovský (na snímku), který diváky pobavil citací z textu pohlednice Václava Havla Josefu Škvoreckému z roku 1984, který ovšem Václav Havel prokazatelně nenapsal. Poté se u mikrofonu postupně vystřídali například spisovatelé Jaroslav Vejvoda, Eda Kriseová, Arnošt Goldflam, Zuzana Špůrová, Básník Ticho a Jáchym Topol, literární kritikové a editoři Vladimír Karfík a Alena a Michal Příbáňovi, překladatel Luboš Snížek a hudebníci Wabi Daněk, Jiří Dědeček, Jiří Pešaut a Jiří Stivín. Jako již tradičně přijeli i tentokrát náhodští studenti a v upravené verzi předvedli „rozhlasovou“ dramaturgii Zimní příhody z románu *Prima sezóna*.

(zar)

Dvě valné hromady SJŠ v roce 2016

Valná hromada Společnosti Josefa Škvoreckého se v roce 2016 uskutečnila výjimečně hned dvakrát. Poprvé v tradičním jarním termínu 5. dubna 2016 v restauraci U rodinného krbu v Tábořské ulici v Praze 4. Předložena a následně schválena byla zpráva o činnosti a hospodaření SJŠ v roce 2015 a také kontrolní zpráva revizní skupiny. Předseda Václav Křištof informoval přítomné o zamýšlené spolupráci s náhodskou radnicí, která připravovala zřízení Síně Josefa Škvoreckého na Masarykově náměstí v Náchodě v těsném sousedství hotelu Beránek; tento úmysl radnice nicméně posléze opustila, neboť zamýšlené prostory neumožňují dlouhodobé umístění vzácných archivních materiálů. Náchodské vedení hledá nové prostory a jakmile budou připraveny, SJŠ pro výstavní účely poskytne návštěvnicky atraktivní archiválie ze svých fondů.

Cílem druhé loňské schůze, svolané 20. října 2016 na obvyklé místo, byla zákonnými změnami vynucená změna statutu Společnosti, která sice název nezměnila, nově se však jeho součástí stalo statutární označení „spolek“. Nejdůležitějším bodem programu byla tedy diskuse o návrhu nových stanov a jeho schválení, stejně jako volba nových orgánů spolku. Členy výboru byli zvoleni zakladatel a nadále předseda SJŠ Václav Křištof, redaktor *Dannyho* Michal Příbář a editor Petr Šrůta, členy kontrolní komise se stali Lenka Vegnerová, Markéta Staňková a Iija Matouš.

(red)

Ve Spisech vyšlo Scherzo capriccioso

Edice Spisů Josefa Škvoreckého vstoupila do své páté desítky románem **Scherzo capriccioso**. Knihu s podtitulem *Veselý sen o Dvořákovi* vydali manželé Škvorečtí v *Sixty-Eight Publishers* pravděpodobně v roce 1984: jde o jeden z mála svazků edice, v jehož tiráži chybí přesná datace. O první domácí vydání se v roce 1991 postaral odeonský *Klub čtenářů* a roku 2005 dílo potřetí vydaly *Levné knihy*. Nejnovější svazek Spisů vydalo v roce 2016 nakladatelství *Books and Cards*, edičně jej připravil Petr Šrůta a doslov napsala Alena Příbářová. Příštím titulem edice by mělo být společné vydání polistopadových próz *Povídky z Rajského údolí* a *Pulchra*. V České republice sice v roce 2016 žádné jiné dílo Josefa Škvoreckého nevyšlo, v zahraničí se však objevily nové překlady: v Bělehradě vyšel soubor *Bassaxofon a jiné prózy o jazzu* (do srbštiny přeložil Alexandar Ilić) a v Rize *Prima sezóna* (do lotyštiny přeložil Janis Krastiņš).

(red)

Opomenutá novela s neopominutelnými vysvětlivkami

Když jsme mezinárodní vědeckou konferenci slavili jeho osmdesátiny, podřekl se, že by cyklus próz se svým oblíbeným (částečně autobiografickým) hrdinou rád uzavřel textem, jenž by obsáhl zkušenost (nejen oné hlavní) postavy se dvěma zcela reálnými totalitami i jemně surreálním návratem do čerstvě svobodné vlasti, zkušenost ozřejmující a projadřující se na dvou poněkud odlehlých abiturientských srazech někdejších spolužáků z kosteleckého gymnázia.

Nad výsledným opusem se mi několikrátě co obláček tu bílý, tu už černající zjevilo slovo: Bohužel. Především se takto navždy uzavřely osudy jedné z mých nejoblíbenějších literárních postav, realistického snílka, ironického glosátora stejně jako soucitného šarméra Dannyho Smiřického, jeho (marná?) pouť za hledáním uspokojení možná vlastně více duchovního než fyzického českými stejně jako osobními dějinami od čtyřicátých let dvacátého století, promluvy vyprávěče ve své nespolehlivosti dožadující se vědomí i svědomí recipientova.

Jenomže novela předznamenaná autorovými slovy – „Obyčejné životy jsem dokončil v osmdesátém roce života. Do jisté míry je to sumář, neboť tím rokem opravdu začíná stáří.“ – je

také posledním rozsáhlejším dílem jejího pisatele Josefa Škvoreckého (dva roky po jejím druhém, mírně přepracovaném vydání [2010] umírá v kanadském Torontu). Takže se jí uzavírá nejen život jedné z literárních postav, ale také tvůrčí dráha a pozemská existence jejího autora. A sumářem je možná právě u vědomí blížícího se konce, jež se domáhá uzavření, scelení nejen příběhů, osudu, ale vůbec i myšlenkového světa; řekněme to asi takto: vytvoření uměleckého poselství usilující přesáhnouti konečnost lidské existence či okraje stránek, na nichž je tato vypsána.

Ono „bohužel“ se varovně rozblíká ovšem také nad faktickou neexistencí rozsáhlejší kritické recepce posledního výrazného tvůrčího počinu Josefa Škvoreckého. Nad tímto faktem si říkám, že pro spisovatele je tou nejhorší věcí nikoli tvrdá a zdrcující kritika (ta může v posledku býti věru dobrou reklamou), nikoli kritika tupá a nechápající (po níž zpravidla následují pokusy o porozumivý výklad zejména těch pasáží, jež byly nedostatečně disponovanými recenzenty zkresleny), ale mlčení – uzavírající se jako hladina bažiny navěky tě odsuzující k úloze stromových přesliček (možná po letech někomu zasvítíš; ale budeš si ještě podoběn!?).

Nemohu samozřejmě smlčet, že jsou tu ještě další „bohužel“ – a že také já měl se Škvoreckého knihou nemalé problémy. Chápu tedy recenzenty, kteří se nechtěli namáhat a klestit si cestu řadou aluzí (odkazujících na předchozí autorovy prózy s týmž hlavním hrdinou / vypravěčem) za pomoci obsáhlých vysvětlivek tvořících v závěru svazku samostatnou kapitolu. Připomínají se nám fakta, děje a postavy stojící často in margine jinak obsáhlých předchozích Škvoreckého prací; navíc se ZDE připomínají v novém (předchozí obraz přehodnocujícím) osvětlení. Pamatujeme si, podrželi jsme v sobě někdejší prchavé siluety, abychom nyní měli s čím srovnávat?

Unese toto všechno novela, navíc přetížená množstvím postav (množstvím, jehož se dožaduje potřeba syntézy: totiž srovnání mezi NĚKDY a NYNÍ)? Novela pracující s prostřihy mezi několika časovými pásmy: vzpomínkami na čas protektorátních, válečných maturit, na konec války s potomními (u mnohých hraným, u mnohých vědomě zjištěným) budovatelským nadšením (doprovázeným skepsí vědoucích i nedobrovolnými obětmi aktivně nesouhlasících), na trojí Dannyho návštěvu v rodném Kostelci: těsně po matčině úmrtí, potom na první z abiturientských srazů konajících se na počátku politického uvolnění v letech šedesátých, a konečně na druhý ze srazů těsně po sametové revoluci.

Tato pásma jsou navíc vyplněna především příběhy – často v drobné anekdotě konfrontujícími neúplné poznání něčího osudu (například v té

době v místě dění zrovna nepřítomným Dannym) s podáním jiného vypravěče, které jako by v několika ostrých tazích rekonstruovalo rozporuplnost našeho myšlení, našich slov i skutků. S vědomím mezí i možností, které takováto metoda přináší. Toho, že se jisté věci odehrály „dávno“ a jejich svět už zmizel, že z někdejších tváří častokrát zůstávají „jenom přízraky“, že otázka po sepětí malých dějin s těmi velkými („Co se to stalo?“) bývá zase častěji zodpovězena příběhem než výkladem. Ne vždy se však příběhy protínají – tehdy ne, pokud „se minulosti rozešly, přestaly se podobat.“

Snad ani nebylo lze jinak.

Koneckonců nese kniha podtitul: Novela pro stále čtenáře. Nechtěla tedy stát před tvýma očima osamocena, dožaduje se zpětného čtení předchozích Škvoreckého prací, jejich doplnění o to nové, co ses dozvěděl vlastně až nyní. Nabízejí se slova o otevřeném díle...

O díle otevíraném vlastně hned několika směry. Nejen k vlastní tvorbě předchozí, ale také k uměleckým a vůbec ideovým hodnotám, v nichž naše kultura, literatura bytuje: Ať už půjde o jednu z biblických ran v podobě much vylétujících z mělkých hrobů po válce povražděných Němců (odkud se však vzaly ty, které se opíjejí do mrtva na barovém pultu abiturientského srazu?), ať už jde o zdánlivě vnějškovou máchovskou ozvu v podobě jmen parátujících v samém závěru Máje.

Takováto otevřenost se ovšem téhož dožaduje od svého čtenáře. Schopnosti domýšlet příběhy postav za hranice, jež jim určil autor. Řekněme tedy: explicitního morálního ponaučení se

nám od Josefa Škvoreckého nedostane. Zobecněné historické zkušenosti také ne. Jak vypadá skutečné hrdinství, kterak žítí v pravdě se sebou samým, zdali hodnoty jako přátelství nebo láska zůstaly už napořád odsouzeny býti morálním i literárním kýčem, zda a čím můžeme přesáhnouti za hranice své existence fyzické – to vše vlastně musíme dořici sami. Toliko poučení a nasměrování textem. Ale stojící už nad ním a hovořící ze sebe a za sebe.

Možná i toto je pro současného čtenáře obtížné...? Třeba se nechce otevírat, svěřovat a odhalovat při tom ledví? Dá raději přednost příběhům zcela uzavřeným – i tím, že je mu řečeno, co si má myslet – anebo vezme zavděk především takovými, o nichž a nad nimiž netřeba myslet!?

Ne dokonalost, ne hladké tvary. Ale: cesta k ní i k nim. Úsilí. Bohatá slovní zásoba, přesná obraznost přesného rytmu. Přesnost – vůbec jedna z nejdůležitějších vlastností Škvoreckého próz: nebývají v nich slova navíc, vatovité výplně rozbředlého vyprávění. Pokud nalezněš pasáž lyrickou, věz a viz, že jesti také plastickou: hmatavým, takřka smysly vnímatelným ukotvením dění.

...není nakonec oním největším hrdinstvím prostá lidská slušnost? Za všech časů, režimů a vlád. Odmítnout zapřít rozum a jím poznanou pravdu. A nelhat jenom proto, abych se měl lépe.

Ivo Harák

Dobrá adresa 2017, č. 1

Zamyšlení nad Flashkami Evy Zábranové

Padesátiletá Eva Zábranová napsala knížku vzpomínek, která se umístila v anketě Lidových novin *Knihy roku 2014* na 4. místě (se 13 hlasy). Autorka v ní volně přechází od svého období málem prenatalního až po „*dneska*“. Zjišťujeme její kladný vztah k otci Janu Zábranovi, básníku a překladateli, a blíže nevysvětlený negativní vztah jak k matce, tak k otcovým rodičům, zejména k dědovi Emanovi, o němž se prý vyjádřil její otec: „nafoukaný parchant – a ani ten kriminál to z něj nevymlátí.“ (s. 24) O kousek níže „ten pazneht“. Podsouvá to Eva otci, nebo se

vskutku takto o svém otci vyjadřoval (nejednou) syn Jan? To se mi nechce věřit. Pokud by to tak bylo, vrhalo by to velmi závažný stín na charakter Zábranův. (Emanuel Z. zemřel 11. září 1978 ve věku 78 let; Evě bylo čtrnáct.) Jiří Trávníček v doslovu k *Jistotě nejhoršího* píše o „vyrovnané výchově v rodině“, v níž Jan vyrůstal. V korespondenci se Škvoreckým se dočítáme, jak Zábranu vyčerpávala velice náročná péče o otce v posledním období jeho života, ale žádné „silné výrazy“ zde nenacházíme.

Slovo *parchant* má autorka zřejmě v oblibě, neboť je opakuje, a to nejen

v tomto vztahu: prý i o ní, když byla maličká, říkala její matka: „Ten parchant nechce žrát.“ (s. 13) To se člověku už vůbec nechce věřit. Navíc by to autorka takto musela slyšet od někoho jiného hodně později. Kojeňátko by si to opravdu těžko pamatovalo. I když v téže kapitole *Malá* „vzpomíná“ na dobu svého narození: „Táta sedí v županu na lavičce v nemocničním parku. Je tam s kýlou, vedle něj sedí Škvorecký. Táta je mladý, oplácáný, zarostlý a rozcuchaný. Škvoreckého oči za brýlemi jsou nečitelné. Máma rodí.“ (tedy ji, Evu; s. 13) Asi opravdu zázračné dítě, když konstatuje „nečitelné oči“ u člověka, kterého tehdy samozřejmě vidět nemohla.

Ve „výboru z deníků“ nazvaném *Celý život* (k vydání připravily Edita Vitoušová a Marie Zábránová, vydal Torst v květnu 1992) konstatuje Jan Zábrana, že „matka odseděla 10 let, 6 měsíců, 10 dní (od 6. listopadu 1949 do 10. května 1960). Táta odseděl 8 let, 8 měsíců, 2 dny (od 7. září 1951 do 9. května 1960). Celková bilance naší rodiny po prvních 12 letech „socialismu“ v Československu: 19 let, 2 měsíce a 2 dny kriminálu...“ (s. 382) Zábrana tu konstatuje fakta bez komentáře. Dcera vidí otcův „nekonečný boj od chvíle, kdy mu ukončili dětství, kdy ho zradili rodiče – kdy mu zmizeli oni i kamarádi...“ (s. 29) „Tohle bylo moje dětství a dotáhli to až do kriminálu a nedají a nedají si pokoj, voni se z toho vůbec nepoučili...“ (s. 23), uvažuje údajně Jan Zábrana. Ne tedy zločinný komunistický režim, ale

rodiče jsou vinní tím, že „to dotáhli až do kriminálu“, rodiče ho „zradili“. Tento závěr Evy Zábránové se jistě líbí jistě komunistické poslankyni a jejím sympatizantům. Už asi méně to, co napsal Zábrana autenticky do deníku: „Nikdy jsem nepřisahal na masového vraha Stalina jako tolik mých vrstevníků z generace. Pro mne byl Stalin v roce 1950 masový vrah, a ne praporečník lidstva jako pro ně.“ (s. 270) Rok před smrtí si Zábrana zaznamenal: „Pamatuj, že ti, kteří ubližovali a ukřivdovali, umřou... Komu pak předložit účty za všechna ta ublížení a křivdy... Prežít je – to je svým způsobem vůbec to nejhorší –, od koho chtít satisfakci?“ Prežít je se Zábránovi nepodařilo. Zemřel „v orwellovském roce 1984 a v orwellovském románu prožil skutečně téměř celý svůj život...“, píše Eva (s. 128). Zábrana pokračuje: „Na jeviště přijdou jiní, mají své zájmy a své problémy – a kdo měl či neměl pravdu před nimi, to už je nezajímá.“ (s. 1010, srpen 1983). Jako by se to dnes vztahovalo na jeho dceru.

V kapitole *Charta* píše Eva Zábránová: „V roce 1977 mi bylo třináct let ... táta nakonec Havlovi nebo někomu jinému vzkáže, ... že je rád, že ho nechávají dejchat a něco dělat. ... *Já si tohle prostě nemůžu dovolit a nedopadnu jako ti dva blbci, abych tě tady nechal samotnou.* (s. 59) Že se v roce 1977 Zábrana nemínil angažovat v Chartě, to jistě chápeme. Vyjádřil se však opravdu o rodičích jako o blbcích? Když v deníkovém záznamu z 1. července 1984 čteme: „...historie mých rodičů skončila tragedií, teprve léta po jejich

propuštění byla léty jejich ponížení, degradování ve světě, který už jim byl nezrozumitelný...“ A jak vidíme, byli zcela nezrozumitelní i jediné vnučce.

Na dokreslení snad ještě Zábranův zápis z jara 1981: „Vždycky znova a do nepříčetnosti mne nasere, když si uvědomím, že o mém osudu, o posranosti celého života rozhodli ti idioti, kteří v roce 1946 volili komunistickou partaj. Dobrovolně, ve svobodných, skutečně svobodných volbách! Jednačtyřicet procent voličů tehdy hlasovalo a odhlasovalo otroctví v ruském područí na kolik generací dopředu. Pak už se nikdy nic nedalo spravit, pak už žádné svobodné volby nebyly. Pak už byly jen kriminály, procesy /.../ Ať mi nikdo nevykládá, že tohle ti tehdejší voliči nemohli tušit!“ (s. 873–874) Nezdá se tedy, že by ze svého těžkého osudu vinil rodiče. Eva ovšem nemá pro bývalé politické vězně obecně moc pochopení: „Babička se se mnou učí – byla paní učitelka – vodí mě na různé kroužky ... a všude se chlubí tátou a *žvaní*.“ (s. 21; babička Jiřina Z. zemřela ve věku 71 let 24. května 1974; Evě ještě nebylo deset). Jinde: „...pořád tam sedí nějací muklové a *žvaní a žvaní*, řeší politiku...“ (s. 23), „pan Horáček, neskutečně ukecaný, ale strašně hodný bývalý mukl ... celou cestu *mele a mele* (s. 29).

Čtenáře Flashek jistě zaujal zejména negativní vztah Evy Zábranové k přátelům jejího otce, ke Škvoreckým, zejména pak k paní Zdeně. Svůj vztah se autorka snaží vysvětlit. Při pokusu o objektivní pohled musíme srovnávat s korespondencí Zábrany a Škvoreckého (*Jak je ve větě člověk*, Book and Cards

2010; jsou tu dopisy od roku 1963 do roku 1984). V doslovu Michal Příbáň vysvětluje mnohé o autorské spolupráci obou přátel. Dost podrobně píše i o překladu *Prezidenta Krokodýlů*. V době spolupráce obou autorů byla Eva Zábranová v prenatalním a pak v předškolním věku, takže její závěry nemohou vyplývat z přímé zkušenosti. Zábrana svůj vztah ke Škvoreckému ve svých denících vyjádřil vícekrát, např. „ten zázrak, to štěstí, že jsem byl tvým blízkým přítelem ... bylo to snad to nejlepší, co mě v životě potkalo“; proč by si to v sedmdesátých letech zapisoval do deníku, kdyby si to nemyslel?

V kapitole nazvané *Pan Ivan Medek* píše Eva Zábranová o sobě v roce 1989, pět let po otcově smrti, po dokončení vysoké školy, o sobě pětadvacitileté: „nemá smysl tady zůstat, když přece Škvorecký vždycky vzkazoval a sliboval, že se o mne, až bude potřeba, postará. ... že to zkusím v létě přes Vídeň a odtamtud poletím rovnou do Kanady, kde si mě pan Škvorecký vyzvedne.“ (s. 52) Ve Vídni jí pomáhá Ivan Medek, telefonuje se Škvoreckým, ale ten mu údajně říká, že se mu to „teď zrovna vůbec nehodí...“ Eva se pak vrací velmi zklamaná z Vídne domů. V roce 1989 bylo Škvoreckému už pětadesát, měli se ženou jistě i dost svých starostí, a tak asi nepokládali pětadvacitiletou mladou ženu, která v Československu dokončila vysokou školu, za tak naléhavě potřebnou, aby se o ni museli „postarat“. Že mohla půl roku potom vyjet do Kanady či kamkoliv jinam i „bez Škvoreckého“, to v knížce nějak pomíjí. Musela by se ovšem postarat o sebe sama, jako se o sebe staraly tisíce jiných.

V úvodní kapitole *Dneska* píše Eva Zábranová o své psychické situaci a svém zdraví: „Ležím v posteli a přes závěsy kontroluju, jestli už je venku slunce a jestli dokážu vstát. ... Ležím v posteli a načítám, co mě kde bolí. Břicho od heparinu a snů, sevřené srdce, bolení v krku ... píchání v uchu a zastydlá rýma. Hlava mi třeští po práscích na spaní. Pomalu vstávám, přidržuji se stěn a lezu do kuchyně. ... Krájím warfarin a čumím do televize na teletext s aktuální teplotou v Praze... Sama doma – s nemocema. ... Bude mi padesát let.“ (s. 9–11) Jenže není „úplně sama“: „Mazlím se se zvířaty...“ (fenka Andy, kočička Šoša). K tomu rád dodávám Zábranův zápis ze srpna

1974: „Nepotrpím si na zvířata a ještě méně na lidi, kteří si na zvířata potrpí. Celý život se mi zdálo, že lidé milující zvířata odnímají část své lásky lidem.“ (s. 742) Jak se zdá, vyplnila se tato slova na dceři. Na vyznění její knížky se zřejmě „podepsaly“ i užívané „léky“.

Ti, kdo ocenili knížku Evy Zábranové jako knihu roku, ji asi četli jinak než já. Možná jako nezávaznou beletrii. Já jsem ji přečetl jako dokument o člověku, o lidech. O tom, kdo ji napsal, i o těch, o nichž píše. Za přečtení a zamyšlení kniha při vši své problematičnosti stojí.

Aleš Fetters

Náchodský deník 7. 4. 2015

Potápky a bedly pod hákovým křížem

Psát o historii českého protektorátního swingu a nepřipomenout v té souvislosti jméno Josefa Škvoreckého, to by asi možné bylo. Ostatně žádný z publicistů, kteří se tomuto tématu věnovali v sedmdesátých a osmdesátých letech, jinou možnost neměl, byť by šlo o Škvoreckého blízké přátele. Historik Petr Koura (*1978), autor knihy *Swingři a potápky v protektorátní noci* (Academia 2016, vyšlo v lednu 2017), našťastí před podobným problémem nestál. Před několika lety hledal téma disertační práce a zvolil si problematiku života české mládeže v období 1939–1945. Výsledkem nezbytného úvodního ohledávání materiálu a příslušné

odborné literatury bylo zúžení tématu na „potápky a jejich bedly“ – a v tuto chvíli se stal Josef Škvorecký Kourovým přirozeným průvodcem po době, kterou čas pomalu odnímá pamětníkům a předává historikům. Úryvky ze Škvoreckého próz či esejů otevírají každou kapitolu Kourova díla, autor se mohl těšit ze spisovatelovy ochoty poskytovat mailové konzultace a nakonec i ze stručné předmluvy, kterou Josef Škvorecký napsal zřejmě jako jeden ze svých posledních textů. Od obhájené disertační práce ke knize ovšem obvykle vede dlouhá cesta a Kourovi *Swingři* nejsou výjimkou. Autor dlouho a trpělivě dohledával

Na křtu knihy Petra Koury 26. ledna 2017 v pražské Vile Lanna promluvil literární a filmový historik Jan Lukeš

detaily a svůj výzkum rozšířil nejen o širší kontext domácí, ale také o americký (to kvůli jazzu a tanci) a německý (to kvůli Říši). Čtenář tedy musel být trpělivý – dnes však už víme, že stálo za to čekat.

Na knihkupeckých pultech vás kniha přitáhne obálkou: reprodukce Španielova obrazu swingových tanečníků, na němž nelze přehlédnout Dannyho se saxofonem, je v prostředí Škvoreckého čtenářů dostatečně známá. Současně vás ale pohled na Kourovu publikaci vyleká: její rozsah (včetně všech nezbytných soupisů a rejstříků) překročil 900 stran, což je množství, které nepřčtete za večer. A navíc jde o odbornou práci, tedy o takový typ literatury, který obvykle používá specifický, obecně málo sdělný jazyk, k jehož luštění většinou potřebujete hodně času a soustředění.

Jenže Petr Koura naštěstí věděl, kdo je adresátem jeho díla, a navíc – jak prokázal již v řadě svých předchozích studií – umí psát. Kromě toho má o čem: v ústředních kapitolách své knihy se swingem zabývá nejen z hlediska hudebního či tanečního, ale také – ba zejména – sociologického. Swingaře nahlédneme z hlediska historie módy, autor analyzuje jejich jazykové prostředky a zkoumá jejich výskyt v různých lokalitách protektorátního území. Především však celou „subkulturu“ potápek a bedel pozoruje v její nesnadné roli objektu nevídaného zájmu nacistické moci, a v možná ještě nesnadnější roli obětí netolerantních „vlastenců“. Agresivita českých „školdozorců“ (jak říkával Josef Škvorecký) vůči mladíkům a slečnám, kteří tancovali „čistě jenom swing“, si totiž ve své verbální

síle nikterak nezadala s oficiální kulturní politikou Říše. V závěru autor naznačuje osud potápkovské generace v letech padesátých, tedy v onom nelaskavém „nylonovém věku“ – a ačkoli je této otázce věnována až poslední kapitola, kam se čtenář původně ani nedoufal prociť, najednou je důvod litovat, že text končí už na straně 861, protože i zde by bylo co dál zkoumat a o čem psát.

Pro čtenáře *Zbabělců*, *Bassaxofonu* či *Prima sezóny* představuje Kourovo dílo důkladně prokreslenou mapu společenských souvislostí, v nichž se odehrávaly nejen Dannyho příběhy, ale i příběhy stovek dalších potápek, kteří (nebo které?) na rozdíl od Benna, Lexy a Haryka neměli to štěstí a nenašli svého spisovatele. Škvoreckého prózy jsou Kourovi inspirací, avšak v některých kapitolách dokonce i historickým pramenem. Příkladem budiž jeho výprava po stopách Biga Šálka, epizodní postavy *Zbabělců*, ještě nenápadnější postavy *Příběhu pro Rebekku* ze *Sedmiramenného svícnu*, a především titulního hrdiny povídky *Konec Bulla Máchy z Hořkýho světa*. Ve *Zbabělcích* vypráví Lexa o kolínském potápkovi Josefu Šálkovi, o němž kolaborant Buml napsal nelichotivý, a v důsledcích velmi nebezpečný článek do *Árijského boje*. Příběh, který Josef Škvorecký za války či po válce zaslechl mezi přáteli a později jej literárně zpracoval, se Petr Koura rozhodl doložit – samozřejmě s rizikem, že zápletka s článkem v *Árijském boji* byla smyšlená, nebo na hony vzdálená tradovanému případu skutečného Biga Šálka, a že tedy žádná relevantní

fakta nalezena nebudou. Samotnou existenci kolínského potápkovi mohl potvrdit již Josef Škvorecký. Jakmile se totiž Šálkovo přijmení objevilo v *Sedmiramenném svícnu*, ozval se autorovi jeho majitel (křestním jménem nikoli Josef, nýbrž Vlastimil) a pohrozil mu žalobou; právě proto se ve druhém vydání *Sedmiramenného svícnu* i v dalších vydáních *Zbabělců* místo Šálka objevil Bull Mácha.

Ovšem legendu o článku v *Árijském boji* ověřil až Petr Koura: najdete ho ve 43. čísle čtvrtého ročníku v pravidelné rubrice „pana Bumla“ (ve skutečnosti Jana Dubského, pokud ovšem nešlo o pseudonym), nazvané *Dopis z Kolína*.

Koura nenechává snad žádný z takovýchto „tradovaných příběhů“ bez povšimnutí a jeho nikoli hnidopišská, nýbrž naopak velmi zábavná snaha najít jejich reálné prvopočátky často nese ovoce. Ačkoli jde vždy „pouze“ o velmi pravděpodobnou hypotézu, dozvíte se v jeho knize, kdo byl onen Jiří Patočka, jehož jménem swingové orchestry za protektorátu podepisovaly všechny známé americké „standards“, a třeba taky po kterém Havlovi byl pojmenován kdysi výstřední, postupem času však zcela běžný pánský účes. Z možných výkladů původu výrazů *potápka* a *bedla* si dokonce můžete vybrat.

Právě tato důslednost činí z Kourovy knihy podstatný pramen poznání pro nás „škvoreckology“. Autor navíc píše tak, abyste při čtení měli dojem, že mu během pátrání stojíte po boku a že jeho nálezy jsou tak trochu i vaše. Těžko si čtenář může přát víc.

Pavel Herzog

Vážení čtenáři.....	1
---------------------	---

Z TEXTŮ JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Inaugurační projev.....	2
Franta	3

VZPOMÍNKY

Ondřej Suchý: Ohlédnu se – a co vidím.....	8
Lumír Salivar: Moje první setkání s Dannym	17

ARCHIV

Zdena Salivarová – Josef Škvorecký: Šťastná to země.....	24
--	----

KNIHY, KTERÉ NEVYŠLY V 68 PUBLISHERS

Míchal Příbář: Doba sváření.....	30
S. K. Kliment: Text.....	32

UDÁLOSTI

Lydia Baštecká: Odešel poslední ze „zbabělců“	35
(mlp): Cena Josefa Škvoreckého udělena poprvé in memoriam	37
(zar): Pět hodin nad knihami Josefa Škvoreckého.....	39
(red): Dvě valné hromady SJS v roce 2016.....	40
(red): Ve Spisech vyšlo Scherzo capriccioso.....	40

RECENZE

Ivo Harák: Opomenutá novela s neopomenutelnými vysvětlivkami.....	41
Aleš Fetters: Zamyšlení nad Flashkami Evy Zábranové	43
Pavel Herzog: Potápky a bedly pod hákovým křížem	46